ISBN 7-228-02955-O
J·139 定价：12.00元

ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامى
UIGHUR TWELVE MUQAM
2
چەبىيات
شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئون ئىككى مۇقام
تەتقىقات ئىلمىي جەمئىيىتى .
شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق مەدەنىيەت نازارىتى
شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى

维吾尔十二木卡姆
UIGHUR TWELVE MUQAM
2
且比亚特木卡姆
新疆维吾尔自治区十二木卡姆研究学会
新疆维吾尔自治区文化厅
编
新疆人民出版社

责任编辑：阿布都肉苏里·吾马尔　李春华
整体设计：热孜婉·吐尔迪

维吾尔十二木卡姆(维、汉文)
且比亚特木卡姆(第二木卡姆)

新疆维吾尔自治区十二木卡姆研究学会
新疆维吾尔自治区文化厅　编

新疆人民出版社出版发行
(乌鲁木齐市建中路54号　邮政编码830001)
计算机制谱:北京现代艺术开发工程公司
歌词排版:新疆人民出版社微机室
新疆新华印刷厂印刷
850×1168毫米　32开本　5.75印张　8插页
1993年12月第1版　1994年4月第1次印刷
印数:1—1 800

ISBN7—228—02955—O/J·139　定价:12.00元

تەھرىر ھەيئىتى :

تۆمۈر داۋامەت (شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئون ئىككى مۇقام تەتقىقات ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ باشلىقى)

مەمتىمىن يۈسۈپ (تەتقىقاتچى) ، ئابدۇرېھىم ئۆتكۈر (تەتقىقاتچى) ، ئىمىن تۇرسۇن (ئالىي مۇھەررىر) ، قېيۇم تۇردى (بىرىنچى دەرىجىلىك يازغۇچى) ، مەھەممەت زۇنۇن (پروفېسسور) ، ئوبۇل ئىسلام (ئالىي مۇھەررىر) ، چېن جۇگچيۇ (كاندىدات ئالىي مۇھەررىر) ، شېرىپىدىن ئۆمەر (پروفېسسور) ، جۇجى (تەتقىقاتچى) .

مۇقامنىڭ مۇزىكىسىنى نوتىغا ئالغۇچى :

مەتروزى تۇرسۇن (بىرىنچى دەرىجىلىك كومپوزىتور) .

نوتىسىنى تەكشۈرۈپ بېكىتكۈچى :

جۇجى (تەتقىقاتچى) .

مۇقامنىڭ تېكىستلىرىنى رەتلەپ نەشرگە تەييارلىغۇچىلار :

مۇھەممەتئېلى زۇنۇن (بىرىنچى دەرىجىلىك دراماتورگ) ، ئۆمەر ئىمىن .

مۇقام تېكىستلىرىنى خەنزۇچىغا تەرجىمە قىلغۇچىلار :

جىڭيا (كاندىدات ئالىي مۇھەررىر) ، جاڭ شىرۇڭ (كاندىدات ئالىي مۇھەررىر) ، خۇشېڭلى .

مۇقام تېكىستلىرىنىڭ خەنزۇچە تەرجىمىسىنى بېكىتكۈچى :

جۇ يىڭۋۇ (ئالىي تەرجىمان) .

十二木卡姆记谱：

买提肉孜·吐尔逊（一级作曲）

周吉（研究员）

十二木卡姆歌词整理：

买买提力·祖农（一级编剧）

乌买尔·伊明

十二木卡姆歌词汉文翻译：

井亚（副编审）　张世荣（副译审）　胡胜利

朱英武（译审）校订

ئامانىساخاننىڭ ھەيكىلى ئالدىدا

阿曼尼莎汗塑像前

ئامانىنساخاننىڭ قەبرىگاھى ئالدىدا　　阿曼尼莎汗陵墓前

ئاتاقلىق مۇقام ئۇستازى تۇردى ئاخۇن

著名木卡姆大师吐尔地阿訇

乌孜哈勒木卡姆演奏场面 ئورۇنلىنىۋاتقان ئۆز ھال مۇقامىدىن بىر كۆرۈنۈش

كىرىش سۆز

ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامى — ئۇيغۇر خەلقى جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ پارلاق مەدەنىيىتىگە قوشقان زور تۆھپە؛ ئۇلۇغ ۋەتىنىمىزنىڭ سەنئەت خەزىنىسىدىكى مىسلىسىز چاقناپ تۇرغان گۆھەر. ئۇنىڭدا ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تۇرمۇشىنىڭ رەڭدارلىقى ۋە گۈزەل مەنىۋىيىتى، ئىستەك - ئىنتىلىشلىرى، تارىخىي رېئاللىقتىن ھاسىل قىلغان مۇھەببەت - نەپرەتلىرى مۇزىكا، ئەدەبىيات، ئۇسسۇل قاتارلىق خىلمۇ - خىل تىل شەكىللىرى بىلەن ئىپادىلەپ بېرىلگەن. ئۇنىڭدا ئاكۇستىك مۇزىكا، چالغۇ مۇزىكىسى، بەدىئىي ئەدەبىيات، دراما، ئۇسسۇل شەكىللىرى مۇجەسسەملەشتۈرۈلگەن، لىرىكا بىلەن ئېپىكا بىرلەشتۈرۈلگەن. بۇنداق مۇزىكا شەكلى دۇنيا مىللەتلىرىنىڭ سەنئەت تارىخىدا ئالاھىدە ئۆزگىچە بولغان مۆجىزىدۇر.

مۇقامنىڭ تارىخى ئۇزۇن ۋە ئارقا كۆرۈنۈشمۇ كەڭ ۋە چوڭقۇر، ئۇ ئۇيغۇر خەلقىنىڭ تارىخىي دەۋرلىرى بىلەن ھەمقەدەمدۇر. ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ئېتنىك تەركىبىگە كىرگەن قەبىلىلەر كۆپ ۋە كەڭ دائىرىلىك بولغاچقا، مۇزىكا مەدەنىيىتىمۇ كۆپ قاتلاملىق، كۆپ مەنبەلىك، لېكىن ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىكى بىلەن باشقا مىللەتلەرنىڭ مۇزىكىلىرىدىن پەرقلىنىدۇ.

ئون ئىككى مۇقامنىڭ مەنبەسى زامان ۋە ماكان ئامىللىرى بويىچە ئاساسەن ئىككى: بىرى، قەدىمدىن كېلىۋاتقان يىر - كۈيلەرنىڭ ئەنئەنىۋى ئالاھىدىلىكلىرى ئاساسىدا راۋاج تاپقان بىر يۈرۈش ناخشا - مۇزىكىلار؛ يەنە بىرى، مۇزىكا شۆبىلىرى، يەنى كۇچا، قەشقەر، قوجۇ (تۇرپان)، ئىۋىرغول (قۇمۇل) ۋە ئۇدۇن (خوتەن) ناخشا - مۇزىكىلىرى ۋە دولان ناخشا - مۇزىكىلىرى. بۇ زامان ۋە ماكان ئامىللىرى

ئۆزئارا گىرەلىشىپ كەتكەن بولۇپ، بىر - بىرىنى تەقەززا قىلىدۇ. ئۇنىڭدا ئۇيغۇر خەلقىنىڭ ياشاش شەكلى، مىللىي خاراكتېرى، ئەدەپ - ئەخلاق چۈشەنچىلىرى، پسىخولوگىيىسىدىن كېلىپ چىققان مىللىي مىلودىيىلىك ئالاھىدىلىك بار. بۇ ئالاھىدىلىك ئۆزگىچە مۇزىكىلىق شەكىللەر، ئورۇنداش ئادەتلىرى، جۈملىدىن خاس چالغۇلار بىلەن گەۋدىلىنىدۇ.

مۇقام ئېتمولوگىيىلىك مەنىسىدىن قەتئىينەزەر، مەلۇم سىستېمىغا سېلىنغان بىر يۈرۈش مۇزىكا مۇجەسسەمنى بىلدۈرىدىغان خاس نام. ئون ئىككى مۇقامنىڭ تۈزۈلۈشى ۋە ناملىرى 16 - ئەسىردە، مۇزىكا ئۇستازلىرىمىزدىن قىدىرخان، ئامانىساخان (نەفسى) لارنىڭ يېتەكچىلىكىدە، كۆپلىگەن ئەلنەغمىچىلەرنىڭ قېزىشى، توپلىشى ۋە رەتلىشى بىلەن ھازىرقى ھالەتتە قېلىپلاشتۇرۇلغان. ئون ئىككى مۇقام راك، چەبىيات، مۇشاۋىرەك، چارگاھ، پەنجىگاھ، ئۆزھال، ئەجەم، ئۇششاق، ناۋا، بايات، سىگاھ، ئىراقلاردىن ئىبارەت. ئون ئىككى مۇقامنىڭ يەرلىك ۋارىيانتلىرىمۇ بار، بۇلاردىن مەشھۇرراقلىرى ۋە مەلۇم ئالاھىدىلىكى بولغانلىرى دولان مۇقاملىرى ۋە قۇمۇل مۇقاملىرىدۇر.

ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامىدا ھەر بىر مۇقام چوڭ نەغمە، داستان، مەشرەپ دېگەن چوڭ ئۈچ قىسىمغا بۆلۈنگەن؛ ھەر بىر قىسىم تۆت ئاساسىي سۇتۇق ۋە بىر قانچە تۇرلەنمە (ئىنۋېرسىيە) كۈيلەردىن تەركىب تاپقان. بۇ كۈيلەرنىڭ ھەر بىرى مەزكۇر مۇقامدىكى ئاساسىي كۈينىڭ شۆبىسى بولۇش بىلەن بىللە، يەنە گارمونىيىلىك ھالدا ئۆز ئالدىغا مۇستەقىل كۈيمۇ بولالايدۇ.

ئۇيغۇر مۇقاملىرى ئۇيغۇر شېئرىيىتىنىڭ مۇزىكىلىق ئىپادىسىدۇر. مۇقاملار ئاجايىپ چوڭقۇر مەنىلىك، باي مەزمۇنلۇق، رەڭمۇ - رەڭ تۈسلۈك، بەدىئىي پاساھەتلىك، يەڭگىل ھەم ئېيتىشقا ئەپلىك كلاسسىك شېئىرلار، غەزەل، بېيىت - قوشاقلار بىلەن جانلىنىدۇ، بولۇپمۇ شېئىرىيىتىمىزنىڭ ئەڭ ئاھاڭدار بەدىئىي شەكلى بولغان غەزەللەرنىڭ 18 خىل بەھرى بىلەن يېڭى تۈسكە كىرىدۇ.

ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامىنى رەتلەش، تولۇقلاش ۋە تەتقىق قىلىش جەھەتتە بىر مۇنچىلىغان ئۇنۇملۇك خىزمەتلەر ئىشلىنىپ مەدەنىيەت خەزىنىمىزنىڭ بۇ بىباھا گۆھىرى بىر قەدەر مۇكەممەل، يارقىن تۈسكە كىردى. «ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامى» نى نەشرگە تەييارلاشتا يەنىلا مەشھۇر مۇقام ئۇستازى تۇردى ئاخۇن ئاكا بىزگە قالدۇرۇپ كەتكەن مۇقام نەغمىلىرى، مۇقام تېكىستلىرى ئاساس قىلىنغان بولسىمۇ، بىر قىسىم مۇقام نەغمىلىرى تولۇقلاندى. تەكرارلانغان تېكىستلەر، مۇزىكا رىتىمىگە ماسلاشمايدىغان تېكىستلەر ئورنىغا ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتىدا ئالاھىدە ئورۇن تۇتقان ئاتاقلىق شائىرلارنىڭ نادىر نەزمىلىرى تاللاپ كىرگۈزۈلدى.

تۇردى ئاخۇن ئاكا ئېيتقان ئون ئىككى مۇقام نەغمىلىرى 245، مۇقام تېكىستلىرى 2482 مىسرا ئىدى. بۇ قېتىم رەتلەش، تولۇقلاش ئارقىلىق 320 نەغمە بىلەن 2990 مىسرا تېكىست بېكىتىپ چىقىلدى.

بۇ قېتىم ئاتاقلىق كلاسسىك شائىرلىرىمىزدىن ئاتايى، سەككاكى، لۇتپى، سەئىدى، رەشىدى، نەفسى، قىدىرخان، گۇمنام، زەلىلى، نۆبىتى، نىزارى، قەلەندەر، مەشھۇرى، موللا بىلال قاتارلىقلارنىڭ ئەسەرلىرىگە ئون ئىككى مۇقام نەغمىلىرى ئىچىدىن ئالاھىدە ئورۇن بېرىلدى.

ئىلگىرى رەتلەنگەن مۇقام تېكىستلىرى ئىچىدىكى خەلق داستانلىرى ۋە خەلق قوشاقلىرى 518 مىسرا، مەنبەسىز تەرمە مىسرالار 162 مىسرا ئىدى. بۇ قېتىمقى رەتلەشتە مەنبەسىز مىسرالار قالدۇرۇلۇپ، ئۇلارنىڭ ئورنىغا خەلق داستان ـ قوشاقلىرىدىن 1053 مىسرا كىرگۈزۈلدى.

خىلمۇ ـ خىل ئىجتىمائىي سەۋەبلەر ۋە ئوقۇش ـ ئورۇنلاش جەھەتتىكى سەۋەنلىكلەر تۈپەيلىدىن بۇزۇلغان ياكى بۇزۇۋېتىلگەن تېكىستلەر ئەسلىگە كەلتۈرۈلدى.

ناخشا ــ ئالاھىدە بىر خىل سەنئەت. ئۇنىڭ تېكىستلىرى خەلق تىلىغا قانچە يېقىن بولسا، خەلققە بېرىدىغان مەنىۋى لەززىتى شۇنچە

ئاشىدۇ. شۇ سەۋەبتىن ئون ئىككى مۇقامنى ئورۇنلىغۇچى ۋە ئاڭلىغۇ-
چىلاردا چۈشەنمەسلىك ـ تېگىرقاش ھالەتلىرىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدىغان
بەزى قەدىمكى ئۇيغۇرچە، ئەرەبچە ـ پارىسچە سۆزلەر ئامىباب ئۇيغۇرچە
ياكى ئۆزلۈشۈپ كەتكەن ئەرەبچە ـ پارىسچە سۆزلەرگە ئالماشتۇرۇلۇپ،
تېكىستلەرنىڭ مەزمۇنى ئوچۇقلاشتۇرۇلدى. ئوچۇقلاشتۇرۇش مۇمكىن
بولمىغان 70 نەچچە سۆزگە ئىزاھات بېرىلدى.

ئون ئىككى مۇقامنى نوتىغا ئېلىشتا، شىنجاڭ مۇقام ئانسامبلى
چېلىپ ئورۇنلىغان، شىنجاڭ ئۈن ـ سىن نەشرىياتى نەشر قىلغان
«ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامى» نىڭ ئۈنئالغۇ لېنتىسى (نومۇرى
XL – 100) ئاساس قىلىندى.

مۇقامنى نوتىغا ئېلىشتا ئەنئەنىۋى بەش سىزىقلىق نوتىغا ئېلىش
قائىدىسى بويىچە ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامىنىڭ مۇزىكىلىق ئالاھىدىلىكى
نەزەردە تۇتۇلدى.

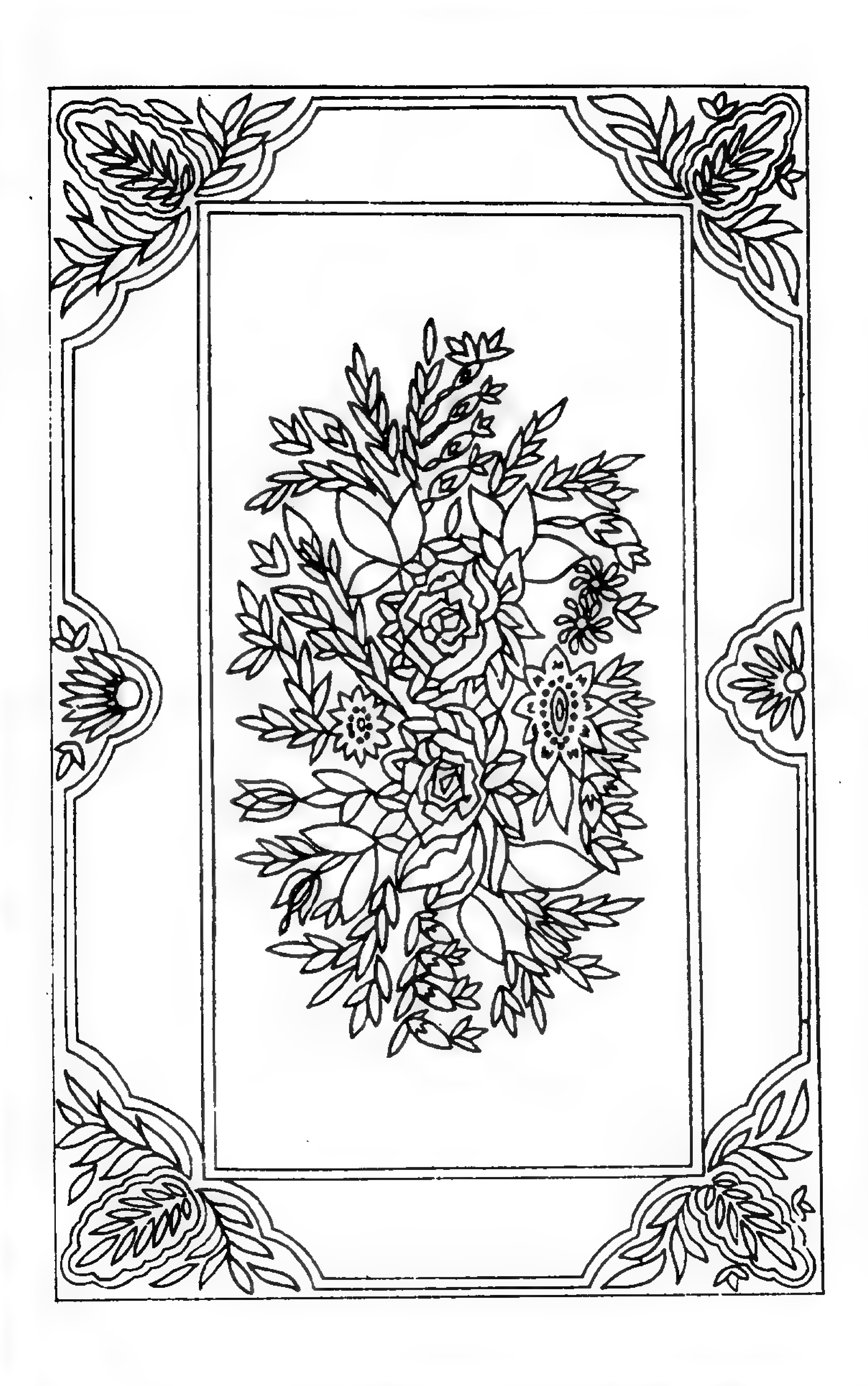
ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامىنىڭ نوتىسىنى ئىلمىي جەھەتتىن
تەكشۈرۈپ بېكىتىشكە جۇڭگو سەنئەت ئاكادېمىيىسى مۇزىكا تەتقىقات
ئورنىنىڭ رىياسەتچىلىكىدە، جۇڭگو ئەنئەنىۋى مۇزىكا ئىلمىي
جەمئىيىتىنىڭ باشلىقى، جۇڭگو سەنئەت ئاكادېمىيىسى مۇزىكا تەتقىقات
ئورنىنىڭ تەتقىقاتچىسى خۇاڭ شياڭپېڭ؛ جۇڭگو ئاز سانلىق مىللەتلەر
مۇزىكا ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقى، مەركىزىي مۇزىكا ئىنسى-
تىتۇتىنىڭ پروفېسسورى تيەن لىيەنتاۋ؛ جۇڭگو ئەنئەنىۋى مۇزىكا ئىلمىي
جەمئىيىتىنىڭ باشلىقى، جۇڭگو سەنئەت ئاكادېمىيىسى مۇزىكا تەتقىقات
ئورنىنىڭ باشلىقى، تەتقىقاتچى چياۋ شۈەنجۇڭ؛ خەلق مۇزىكا
نەشرىياتى 2 ـ تەھرىر ئىشخانىسىنىڭ مۇدىرى، كاندىدات ئالىي مۇھەررىر
چاڭ شۇپېڭ؛ «جۇڭگو مۇزىكا يادىكارلىقلىرى بۈيۈك تەزكىرىسى» نىڭ
مۇئاۋىن باش مۇھەررىرى، جۇڭگو سەنئەت ئاكادېمىيىسى مۇزىكا تەتقىقات
ئورنىنىڭ كاندىدات تەتقىقاتچىسى ۋاڭ زىچۇ؛ جۇڭگو سەنئەت ئاكادېمى-
يىسى مۇزىكا تەتقىقات ئورنىنىڭ كاندىدات تەتقىقاتچىسى، دوكتور خەن
باۋچياڭ قاتارلىق مۇتەخەسسىسلەر قاتناشتى.

ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامىنىڭ تېكستلىرىنى مۇشۇ كىتابنىڭ تەھ-رىر ھەيئىتى ئىلمىي جەمئىيتىن تەكشۈرۈپ بېكىتتى .

« ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامى » نىڭ نەشرى قىلىنىشى پەخىرلىنىشكە ئەرزىيدىغان تارىخىي ئەھمىيەتلىك زور ئىش . ئىشىنى-مىزكى ، ئۇ جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ سەنئەت خەزىنىسىنى تېخىمۇ بېيىتىپ خەلقىمىزگە تېخىمۇ كۆپ مەنىۋى ئوزۇق بېغىشلايدۇ .

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئون ئىككى

مۇقام تەتقىقات ئىلمىي جەمئىيتى

前　言

维吾尔十二木卡姆，是维吾尔族人民对中华民族灿烂的文化所作的重大贡献，是我们伟大祖国艺术宝库中的一颗闪耀璀璨光芒的珍稀瑰宝。她运用音乐、文学、舞蹈、戏剧等各种语言和艺术形式表现了维吾尔族人民绚丽的生活和高尚的情操，反映了他们的理想和追求以及当时的历史条件下所产生的喜怒哀乐。她集传统音乐、演奏音乐、文学艺术、戏剧、舞蹈于一身，具有抒情性和叙事性相结合的特点。这种音乐形式在世界各民族的艺术史上独树一帜，堪称一绝。

木卡姆历史渊源流长，背景广阔而深远，与维吾尔族人民的历史时代同步发展。尽管属于维吾尔族民俗范畴的部落众多，地域辽阔，其音乐文化也具有多层次多源流的特点，但她仍以自己独特的风格而有别于其他民族的音乐。

十二木卡姆的源流，从时代和地域因素上讲主要有两点，一是由古代流传下来的传统音乐的基础上发展成的套曲和歌曲；二是地方音乐，即库车、喀什、吐鲁番、哈

密和和田音乐以及刀郎音乐。这种时代和地域因素相互交织渗透，浑然一体，形成产生于维吾尔族人民的生活方式、民族特征、道德观念及其心理素质的民族调式特点。这种特点则是通过独特的音乐形式、演奏方法以及独特的演奏乐器加以体现的。

无论“木卡姆”在名称学上有何含义，它只表示经过规整的某个音乐套曲的专用名称。从16世纪开始，在音乐大师克迪尔罕·雅尔坎迪、阿曼尼莎罕(乃菲丝)等人的引导下，经过众多民间乐师的挖掘、收集和整理，终于形成现在的规模和样式。维吾尔十二木卡姆包括拉克、且比亚特、木夏吾莱克、恰尔尕、潘吉尕、乌孜哈勒、艾且、乌夏克、巴雅提、纳瓦、斯尕、依拉克等木卡姆。十二木卡姆还有一些地域性变体，其中比较有名且具一定特色的当属刀郎木卡姆和哈密木卡姆。

维吾尔十二木卡姆的每一个木卡姆均分为大乃额曼、达斯坦和麦西热甫等三大部分；每一个部分又由四个主旋律和若干变奏曲组成。其中每一首乐曲既是木卡姆主旋律的有机组成部分，同时，又是具有和声特色的独立乐曲。

维吾尔木卡姆是维吾尔诗歌的音乐表达形式。每个木卡姆配上那些含义隽永、内容丰富、色彩斑斓、朗朗上口、轻松活泼、便于演唱的古典诗词以及格则勒(双行诗)、民谣而显得情趣盎然，生机勃勃。尤其是维吾尔诗词中那最富韵味的格则勒的十八种格律更使木卡姆乐曲显得新颖而别致。

由于在整理、补充和研究维吾尔十二木卡姆方面做了大量卓有成效的工作，从而使文化宝库中的这颗无价之宝日臻完美，光彩照人。在整理出版《维吾尔十二木卡姆》中，仍以著名木卡姆大师吐尔迪阿洪留下的木卡姆乐曲和歌词为主，同时，补充了部分木卡姆乐曲。对十二木卡姆的歌词，删去了一些重复和不合音乐节拍的歌词，补充了部分在维吾尔古曲文学中占有特殊地位的著名诗人的经典力作。

吐尔迪阿洪演唱的十二木卡姆共计 245 首乐曲和 2 482行歌词。在这次整理补充中，审定收录乐曲 320 首，歌词 2 990 行。

在这次定稿中，著名古典诗人阿塔依、赛卡克、鲁菲提、赛迪、热西提、乃菲丝、克迪尔汗·古木纳姆、纳扎尔、凯兰代尔、麦西呼尔、毛拉比拉勒等人的作品在十二木卡姆的歌词中占有显著地位。

原先整理的木卡姆歌词中民间叙事诗和民歌有 518 行，轶名歌谣有 162 行。在这次整理中，删去轶名歌谣，补充了民歌民谣 1 053 行。

由于各种社会原因和演唱中的失误而讹传和走样的歌词在这次修订中也恢复了其原貌。

歌曲是在演唱中无法给予注释的一种特殊的艺术。歌词用语越接近民众的语言，越能为民众所接受和喜爱。基于这个原因，我们尽可能地剔除那些使木卡姆演奏者和听众无法理解、感到困惑的一些古维吾尔语、阿拉伯语和波斯语词汇，换上通俗易懂的维吾尔语或已经为人们

所吸收的阿拉伯语和波斯语词汇，使歌词内容更加清晰明朗。

对一些无法剔除、又不能用通俗的词语取代的某些艰涩难懂的古维吾尔语词汇，我们做了多条注释。

在中国艺术研究院音乐研究所主持下，由中国传统音乐学会会长、中国艺术研究院音乐研究所研究员黄翔鹏，中国少数民族音乐学会副会长、中央音乐学院教授田联韬，中国传统音乐学会副会长、中国艺术研究院音乐研究所所长、研究员乔建中，人民音乐出版社二编室主任、副编审常树蓬，《中国音乐文物大系》副主编、中国艺术研究院音乐研究所副研究员王子初，中国艺术研究院音乐研究所副研究员韩宝强博士等有关专家参加了对维吾尔十二木卡姆乐谱的学术鉴定工作。

《维吾尔十二木卡姆》的出版是值得我们引以为自豪的一件具有历史意义的大事。我们相信，她将进一步丰富中华民族的艺术宝库，为人民奉献更多的精神食粮。

新疆维吾尔自治区十二木卡姆研究学会

ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامىغا تېكىستلىرى كىرگەن شائىرلار

ئاتايى — 15 ـ ئەسىر ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ ئەڭ مەشھۇر ۋەكىللىرىدىن بىرى . نەۋائى ئۆزىنىڭ « مەجالىسۇن نەفائىس » دېگەن ئەسىرىدە ئاتايى ھەققىدىمۇ توختالغان . ئۇنىڭ مۇبارەك نامى ئۇتپى ، سەككاكىلار بىلەن بىللە تىلغا ئېلىنىدۇ . ئۇ سۆيگۈ ـ مۇھەببەتنى ، رېئال ھايات گۈزەللىكىنى كۈيلىگەن .

لۇتپى — مەۋلانا ئەبەيدۇللا لۇتپى (1366 ـ 1465) ئۇيغۇر ئەدەبىياتىنىڭ نەۋائىغا قەدەر يېتىشكەن مەشھۇر ۋەكىللىرىدىن بىرى . نەۋائى تەرىپىدىن « مالىكۇل كالام » (سۆز پادىشاھى) دەپ تەرىپلەنگەن بۇ كىشى « دىۋان لۇتپى » ماۋزۇلۇق شېئىر توپلىمى بىلەن 2400 مىسرالىق « گۈل ۋە نەۋرۇز » داستانىنىڭ ھۆرمەتلىك مۇئەللىپى .

سەككاكى — 14 ـ ئەسىرنىڭ ئاخىرى ۋە 15 ـ ئەسىرنىڭ باشلىرىدا ئۆتكەن ئاتاقلىق ئۇيغۇر شائىرى . نەۋائى بۇ كىشىنى « ئۇيغۇر ئىبارىلىرىنىڭ ماھىرى ، تۈرك تىلىنىڭ ئۇستىسى » دەپ تەرىپلىگەن .

سەككاكى 15 ـ ئەسىر ئۇيغۇر ئەدەبىياتىدا قەسىدە ژانىرىنى يۈكسەكلىككە كۆتۈرگەن .

نەۋائى — ئەلىشىر نەۋائى (1441 ـ 1501) ئۇيغۇر كلاسسىك ئەدەبىياتىنىڭ ئالتۇن دەۋرىنى ياراتقان ئۇلۇغ شائىر ، مۇتەپەككۇر ، دۆلەت ۋە جامائەت ئەربابى . ئۇنىڭ 44800مىسرا شېئىردىن تۈزۈلگەن « خەزائىنۇل مەئانى » (مەنالار خەزىنىسى) دىۋانى بىلەن « ھەيرەتۇلئەبرار » ، « پەرھاد ـ شىرىن » ، « لەيلى ـ مەجنۇن » ، « سەبئەئى سەييارە » ، « سەددى ئىسكەندەر » قاتارلىق بەش داستاندىن تۈزۈلگەن « خەمسە » سى ئۇيغۇر

كلاسسىك ئەدەبىياتىنىڭ ئەڭ بۈيۈك نەمۇنىلىرىدۇر . ھەزرىتى نەۋائىنىڭ يەنە « مەجالىسۇن نەفائىس » (گۈزەللەر مەجلىسى) ، « مۇھاكىمە تۇل لۇغەتەيىن » (ئىككى تىل ھەققىدە مۇھاكىمە) ، « مەنتىقۇتتەيىر » (قۇشلار تىلى) قاتارلىق بىباھا ئەسەرلىرى بار .

سەئىدى — سۇلتان سەئىدخان (1484 — 1535) ئۇ ، 1514 - يىلدىن 1678 - يىلغىچە ھۆكۈم سۈرگەن سەئىدىيە خانلىقىنىڭ قۇرغۇچىسى ، ئاتاقلىق سىياسىئون ، ھەربىي قوماندان ، شائىر .

رەشىدى — ئابدۇرەشىدخان (1520 - 1569) سەئىدىيە خانلىقىنىڭ ئىككىنچى پادشاھى ، سۇلتان سەئىدخاننىڭ ئوغلى ، 27 يىل تەختتە ئولتۇرۇپ ، خوتەندە ۋاپات بولغان .

رەشىدخان — ئادالەتپەرۋەر شاھ ، قابىل سەركەردە ، ئاتاقلىق شائىر . ئۇ « دىۋان رەشىدى » ، « مەشۇقنامە » قاتارلىق شېئىر - داستان توپلاملىرىنىڭ مۇئەللىپى .

قىدىرخان — يۈسۈپ قىدىرخان يەركەندى — ئابدۇرەشىدخان دەۋرىدىكى ئەڭ داڭلىق مۇزىكشۇناس ، شائىر . « تارىخىي مۇسىقىيۇن » دېگەن كىتابتا « مۇزىكا ئىلمىنىڭ ئون ئۈچىنچى پىرى » دەپ تەرىپلەنگەن بۇ كىشى ئون ئىككى مۇقامنىڭ رەتلىنىپ يۈرۈشلەشتۈرۈلۈشىگە يېتەكچىلىك قىلغان ، « دىۋان قىدىرى » ماۋزۇلۇق توپلامنىڭ مۇئەللىپى .

نەفىسى — مەلىكە ئامانىسا خېنىم (1533 - 1567) پادىشاھ ئابدۇرەشىدخاننىڭ خانىشى ، مەشھۇر مۇقامشۇناس ، شائىرە . ئون ئىككى مۇقامنىڭ رەتلىنىپ سىستېمىلاشتۇرۇلۇشى ئۈچۈن ئۆچمەس تۆھپە قوشقان ئۇنتۇلماس شەخس . ئۇ ، « ئەخلاقى جەمىلە » (گۈزەل ئەخلاق) ، « شورۇل قۇلۇپ » (قەلبلەر ھېكمىتى) قاتارلىق ئەسەرلەرنى يازغان .

مەشرەپ — بابارەھىم مەشرەپ (1641 - 1711) ئۆزبېكىستاننىڭ نەمەنگان شەھرىدە تۇغۇلغان . 40 نەچچە يىللىق ئۆمرى قەشقەر ، خوتەن ، جۇڭغار دالىلىرىدا ئۆتكەن . مۇتەئەسسىپ يۇقىرى تەبىقە پېتىنخورلىرىنىڭ زىيانكەشلىكى تۈپەيلىدىن بەلىخ ھاكىمىنىڭ ئەمرى بىلەن دارغا ئېسىل-

غان . ئاشىق شائىر شاھ مەشرەپ خەلقىمىز ئارىسىدا يۇقىرى ھۆرمەت ـ ئىناۋەتكە ئىگە .

گۇمنام ــ مۇھەممەت ئىمىن خوجام قۇلى ئوغلى خىرقىتى (1634 ـ 1724) ئاتاقلىق ئۇيغۇر شائىرى ، مۇتەپەككۇرى . ئۇ ، 1670 ـ يىللىرى يازغان « مۇھەببەتنامە ـــ مېھنەتكامە » ماۋزۇلۇق داستانىنى « خىرقىتى » تەخەللۇسى بىلەن يازغان بولسا ، پۈتۈن لىرىك غەزەل ، مۇخەممەسلىرىنى « گۇمنام » تەخەللۇسى بىلەن يازغان .

زەلىلى ــ مۇھەممەت سىدىق زەلىلى ـــ ئاتاقلىق ئۇيغۇر شائىرى . ئۇ 1674 ـ يىلى يەكەندە تۇغۇلغان ، 80 يىل ئۆمۈر سۈرگەن . ئۇنىڭ 133 غەزەل ، 19 مۇخەممەس ، 5 مۇستەھزاد ، 16 رۇقئات ۋە پارس تىلىدا يازغان 46 غەزەلنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بىر دىۋانى ، 2800 مىسرالىق « سەپەرنامە » داستانى ، 524 مىسرالىق « تەزكىرە چىلتەن » رىۋايىتى ، 1540 مىسرالىق « تەزكىرە خوجامۇھەممەت شېرىپ » قاتارلىق ئەسەرلىرى بار .

ئابىد قۇمۇلى ــ 17 ـ ئەسىرنىڭ ئاخىرىدا قۇمۇل دىيارىدا ياشاپ ئۆتكەن تالانتلىق ئۇيغۇر شائىرى . ئۇنىڭ ئىجادىيەت مىۋىلىرىدىن ھازىرغىچە بىزگە مەلۇم بولغىنى 34 غەزەل بىلەن 69 رۇبائىدىن ئىبارەت .

نۆبىتى ــ 18 ـ ئەسىردە ئۆتكەن ئاتاقلىق ئۇيغۇر شائىرى . خوتەندە تۇغۇلغان ، يەكەن ، قەشقەرلەردە بىلىم تەھسىل قىلغان . 1750 ـ يىلى ۋاپات بولغان .

نۆبىتى ئۆز ئۆمرىدە نۇرغۇن غەزەل ـ مۇخەممەس يازغان بولسىمۇ ، بىزنىڭ دەۋرىمىزگىچە يېتىپ كەلگىنى « دىۋان نۆبىتى » ماۋزۇلۇق بىرلا توپلام . ئۇنىڭغا 108 پارچە غەزەل ، ئۈچ مۇخەممەس ، 26 رۇبائى كىرگۈزۈلگەن .

نىزارى ــ ئابدۇرەھىم نىزارى ـــ ئۇلۇغ ئۇيغۇر رېئالىزمچى شائىرى . ئۇ ، 1776 ـ يىلى قەشقەر شەھرىدە تۇغۇلغان . ئۇ ، « رابىيە ـ سەئىدىن » ، « ۋامۇق ـ ئۇزرا » ، « مەھزۇن ـ گۈلنىسا » ، « پەرھاد ـ شېرىن » ، « لەيلى ـ مەجنۇن » قاتارلىق داستانلارنى يازغان .

نىزارى ـــ ئەلىشىر نەۋائىدىن كېيىن « خەمسە » يازغانلار ئىچىدە

ئەڭ شۆھرەت قازانغان شائىر . ئۇ ، يەنە 1839 ـ يىللىرى « دۇرۇل ـ
نىجاد » (نىجادلىق ئۈنچىلىرى) ناملىق مەشھۇر ئەسىرىنى يازغان .

ئەرشى ــ خوجاجاھان ئەرشى ــ 18 ـ ئەسىردە ياشىغان ئۇيغۇر شائىرى . ئۇ ، 1730 ـ يىلدىن 1756 ـ يىلغىچە ئالتە شەھەرنىڭ خانى بول ـ غان . ئادالەت ۋە مەرىپەتپەرۋەرلىك بىلەن يۇرتنى گۈللەندۈرگەن . 1756 ـ يىلى جۇڭغارلارنىڭ ياردىمىگە تايانغان بۇرھانىدىن خوجا تەرىپىدىن پۈتۈن ئۇرۇق ـ جەمەتى بىلەن بىللە ئۆلتۈرۈۋېتىلگەن . شائىرنىڭ « دىۋان ئەرشى » ناملىق بىر توپلىمى بار .

فۇتۇھى ــ خوجا سىدىق فۇتۇھى ــ 18 ـ ئەسىردە ياشىغان ئۇيغۇر شائىرى . ئۇ ، جۇڭغارلارغا تايانغان ئاپئاق خوجا نەۋرىسى بۇرھانىدىن خوجا (خان خوجا) تەرىپىدىن ۋەھشىيانە ئۆلتۈرۈلگەن خەلقپەرۋەر پا ـ دىشاھ ، شائىر خوجا جاھان ئەرشىنىڭ ئوغلى ، ئاتىسى بىلەن بىللە قەتلى قىلىنغان . ئۇنىڭ بىزنىڭ دەۋرىمىزگىچە يېتىپ كەلگەن غەزەل ـ مۇخەم ـ مەسلىرىمۇ ئەرشى دىۋانىنىڭ ئاخىرىغا كۆچۈرۈلگەن .

قەلەندەر ــ 18 ـ ئەسىردە خوتەندە ياشاپ ئۆتكەن تالانتلىق ئۇيغۇر شائىرى . ئۇنىڭ ئىجادىيىتىدىن ھازىرغىچە بىزگە مەلۇم بولغانلىرى 149 غەزەل بىلەن 20 پارچە مۇخەممەس .

مەشھۇرى ــ ئىبراھىم مەشھۇرى ــ 18 ـ ئەسىردە يەكەندە تۇغۇلۇپ ، ياشاپ ئۆتكەن داڭلىق ئۇيغۇر شائىرى . 3960 مىسرا شېئىرنى ئۆز ئىچىگە ئالغان « دىۋان مەشھۇرى » ماۋزۇلۇق توپلامنىڭ مۇئەللىپى .

نىيازى ــ موللا بوساق نىيازى ــ 18 ـ ئەسىرنىڭ ئاخىرىدا تۇرپاندا تۇغۇلغان ، مۇھەممەت ئەفرىدۇن ۋاڭ بىلەن بىللە قەشقەرگە كەتكەن . قەشقەر خەلق قوزغىلىڭى مەزگىلىدە ئىز ـ دېرەكسىز غايىپ بولغان . ئۇ ـ نىڭ 1500 مىسرادىن كۆپرەك شېئىرى كىرگۈزۈلگەن 126 بەتلىك دىۋانى بار .

مەھزۇن ــ 18 ـ ئەسىردە ياشىغان ئۇيغۇر شائىرى . ئۇ ، خوتەندە تۇغۇلغان . ئۇنىڭ « دىۋان مەھزۇن » ماۋزۇلۇق توپلىمى بار .

سادايى ــ مىرھەسەن سادايى 1752 ـ يىلى قەشقەر شەھرىدە

تۇغۇلغان ئۇيغۇر شائىرى .

موللا بىلال ـــ موللا بىلال موللا يۇسۇپ ئوغلى (1823 ـ 1899) ئۇلۇغ ئۇيغۇر رېئالىستىك شائىرى . ئۇ ، « غەزەلىيات » ناملىق لىرىك غەزەللەر توپلىمى بىلەن « نۇزۇگۇم » « چاڭموزا يۇسۇپخان » ، « غازات دەر مۇلكى چىن » قاتارلىق تارىخىي داستانلارنىڭ مۇئەللىپى .

زوھۇرى ـــ زوھۇرىدىن ھېكىمبەگ ـــ تۇرپاندىكى ۋاڭ ئەۋلادلىرىدىن بولۇپ ، 1830 ـ 1840 ـ يىللار ئەتراپىدا قەشقەرنىڭ ھاكىمبېگى بولغان . بۇ مەزگىلدە ئۇيغۇر مەدەنىيەت ـ مائارىپىنىڭ يۈكسىلىشىگە مۇناسىپ تۆھپە قوشقان . ئۇنىڭ « دىۋان زوھۇرى » ناملىق 68 بەتلىك توپلىمى بار .

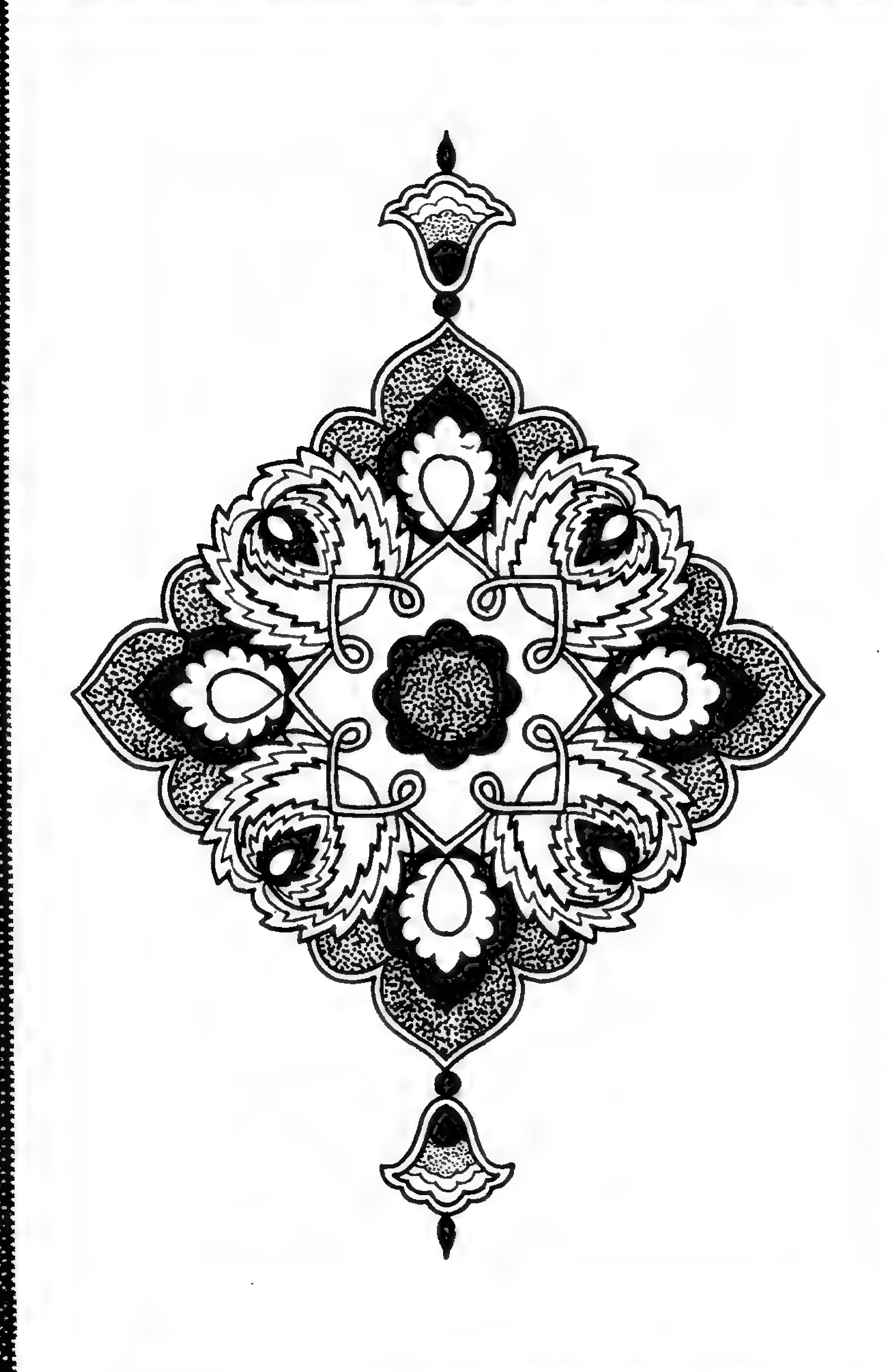
خۇشھال غەرىبى ـــ 19 ـ ئەسىرنىڭ باشلىرىدا قەشقەردە ياشاپ ئۆتكەن تالانتلىق ئۇيغۇر شائىرى . ئۇنىڭ 1845 ـ يىلى يېزىپ تاماملىغان « كۇللىيات غەرىبى » ناملىق دىۋانىغا 271 غەزەل ، 53 مەسنەۋى ، 37 رۇبائى ، 14 مۇخەممەس ، 14 ساقىنامە ، 3 مۇستەھزاد ، 31 قىتئە ، بىر تارىخ كىرگۈزۈلگەن .

فۇزۇلى ـــ مۇھەممەت سۇلايمان ئوغلى فۇزۇلى (1498 ـ 1556) ئۇلۇغ ئەزەربەيجان شائىرى .

ھۇۋەيدا ـــ خوجانەزەر غايىبنەزەر ھۇۋەيدا چاغاتاي تىلىدا كامالەتكە يەتكەن شېئىرلارنى يازغان مۇتەپەككۇر شائىر . ئۇ ، 1780 ـ يىلى ۋاپات بولغان .

شەيخ سەئدى ـــ 13 ـ ئەسىردە ئۆتكەن ئۇلۇغ پارس مۇتەپەككۇر شائىرى . ئۇنىڭ « گۈلىستان » ۋە « بوستان » ناملىق دۇنياۋى قىممەتكە ئىگە مەشھۇر ئەسەرلىرى ئۇيغۇر خەلقىغە ئەزەلدىنلا تونۇش .

گادايى ـــ 1403 ـ 1404 ـ يىللىرى تۇغۇلۇپ ، ھىراتتا ياشاپ ئۆتكەن مەشھۇر لىرىك شائىر .

歌词作者简介

阿塔依　15 世纪维吾尔文学的杰出代表之一。纳瓦依的《珠宝集》一书中，对阿塔依的作品有很高的评价。

阿塔依与鲁菲提、赛卡克等诗人齐名，他以写抒情诗章见长。他的作品意味隽永、笔法细腻、语言流畅，其艺术成就很高。

鲁菲提—麦吾拉·艾伯都拉·鲁菲提　(1366～1465)维吾尔著名诗人之一，纳瓦依曾在《雅会》一书中，深怀敬意地论述过他。发表过《鲁菲提诗集》2 400 行，长篇抒情诗《花与诺肉孜》。

赛卡克　生于 14 世纪末 15 世纪初叶，维吾尔著名诗人。纳瓦依对赛卡克的创作给予了极高的评价，称他为“维吾尔语言艺术上达到了炉火纯青地步的杰出诗人”。

在 15 世纪同辈诗人中，赛卡克在创作上有自己独特的风格，始终激情洋溢。

纳瓦依—艾里西尔·纳瓦依　(1441～1501)维吾尔在诗坛上有一座文学的丰碑，那就是伟大的诗人纳瓦依，他以杰出的贡献把维吾尔文学推到了一个新的高度，开创了维吾尔文学的崭新的历史时代。

纳瓦依在诗歌创作活动中成就显赫，仅诗歌就有 44 800 行。

其中最负盛名的是《五卷书》和《正直者的惊愕》、《帕尔哈迪与希琳》、《莱丽与麦吉侬》、《七星图》、《伊斯坎迪尔》等五部长诗。他的宏伟巨著充分显示出了非凡的诗才。除此以外，他还创作了《心灵的爱》、《鸟语》等，其思想性和艺术性均很高。

赛迪—苏里坦·赛迪汗　(1484～1535)曾任苏里坦·赛迪汗王。杰出的政治家、军事家、诗人。

热西提—阿不都热西提汗　(1520～1569)赛迪汗王的第二代汗王继承人(苏里坦·赛迪汗王的儿子)，在位 27 年，故于和田。

热西迪汗　公正的汗王，杰出的诗人，作品有《迪王热西迪》、《艾则勒亚提热西迪》、《斯拉提纳曼》、《麦秀克纳曼》等长诗。

克迪尔汗—尤素甫·克迪尔汗　莎车阿不都日西提汗王时期杰出的音乐家、诗人。著有《历史的凯歌》和《音乐知识》等，他着手整理过《维吾尔十二木卡姆》，此外还著有《迪王克迪尔》等诗集。

乃菲斯—阿曼尼莎汗　(1533～1567)阿不都日西提汗王的爱妻，音乐家、诗人。她为整理《维吾尔十二木卡姆》音乐巨著献出了自己一生的精力。著有《论道德》、《美的道德》、《智慧的钥匙》、《坎勒的统治》等。

麦西热甫—巴巴热合木·麦西热甫　(1641～1711)生于乌兹别克斯坦南满冈城。一生中 40 余年时间曾在喀什噶尔、和田、中亚一带度过。对当时的统治阶级腐败现象不满，被捕后绞刑而死。诗人善写爱情诗，在人民群众中享有盛名。

古木纳姆—默合麦提依明霍加·库力乌吾勒·古木纳姆 (1634～1724)维吾尔著名诗人。1670年间，写出了著名长诗《劳动与爱情》。他的作品别具一格，以善于抒情而驰名中外。

则利勒—木合拜提·斯迪克·则利勒 维吾尔著名诗人。1674年生于莎车。写有格则勒133首，柔巴依26首，五行诗19首，长短体诗5首，波斯语格则勒46首。诗人的作品当不限于此。

阿比迪·库木勒 17世纪维吾尔著名诗人。至今搜集了诗人34首格则勒和69首柔巴依诗作。

诺比提 18世纪维吾尔著名诗人，生于和田，青年时代奔赴喀什噶尔求学，1750年病故。

诗人的创作以爱情诗为主，也写过不少劝人求知、忠诚向善和争取和平的诗作。《诺比提诗集》一书中，收入108首抒情诗，26首柔巴依诗，3首寓言诗。

纳扎尔—阿不都热依木·纳扎尔 维吾尔著名诗人。1776年生于喀什噶尔。著名作品有《爱情长诗集》，这部诗作是继伟大诗人纳瓦依《七美图》之后的最长诗作。长诗包括《热比亚与赛丁》、《瓦木克与乌祖拉》、《麦合逊与古丽尼莎》、《麦斯吾德与迪丽阿热》等，1839年间又创作了《杜茹丽加提》、《尼加提勒克花朵》两部诗集。

艾尔西—霍加江合·艾尔西 18世纪维吾尔诗人。1730～1756年曾是南疆六城的汗王。他在位时，公正、热爱和平，对家乡的繁荣起到了一定的作用。著有《艾尔西诗集》。

菲吐海—霍加斯迪克·菲吐海 生于18世纪，维吾尔诗人，

在中亚混战期间被当时的统治者阿巴霍加的儿子色尔汉丁霍加杀害。他的抒情诗在民间广为流传。

凯兰代尔 18 世纪生活在和田地区，维吾尔诗人。他的 149 首抒情诗和 20 首寓言诗长期流传在民间。

麦西呼尔—依不热合木·麦西呼尔 18 世纪生于莎车，维吾尔著名诗人。作品有《麦西呼尔诗集》(3 960 行)。

尼亚孜—毛拉布沙克·尼亚孜 18 世纪末生于吐鲁番。后随同麦合默提·艾合尔墩汗王前往喀什噶尔，他在喀什噶尔混战中死去。写有 1 500 行短诗。

麦合逊 18 世纪维吾尔诗人。生于和田，著有《麦合逊诗集》。

沙达依—米尔艾山·沙达依 1752 年生于喀什噶尔，维吾尔诗人。

毛拉比拉勒—毛拉比拉勒·尤素甫 (1823～1899)维吾尔著名抒情诗人。作品有《格则勒亚特》(抒情诗集)和《茹孜库姆》、《长帽子尤素甫汗》等长诗。

祖呼尔—祖呼尔丁·艾克木伯克 吐鲁番汗王的后代，1830～1840 年间曾任喀什噶尔官吏(伯克)，在任期间，对繁荣喀什噶尔文化有一定的贡献。作品有《祖呼尔诗集》。

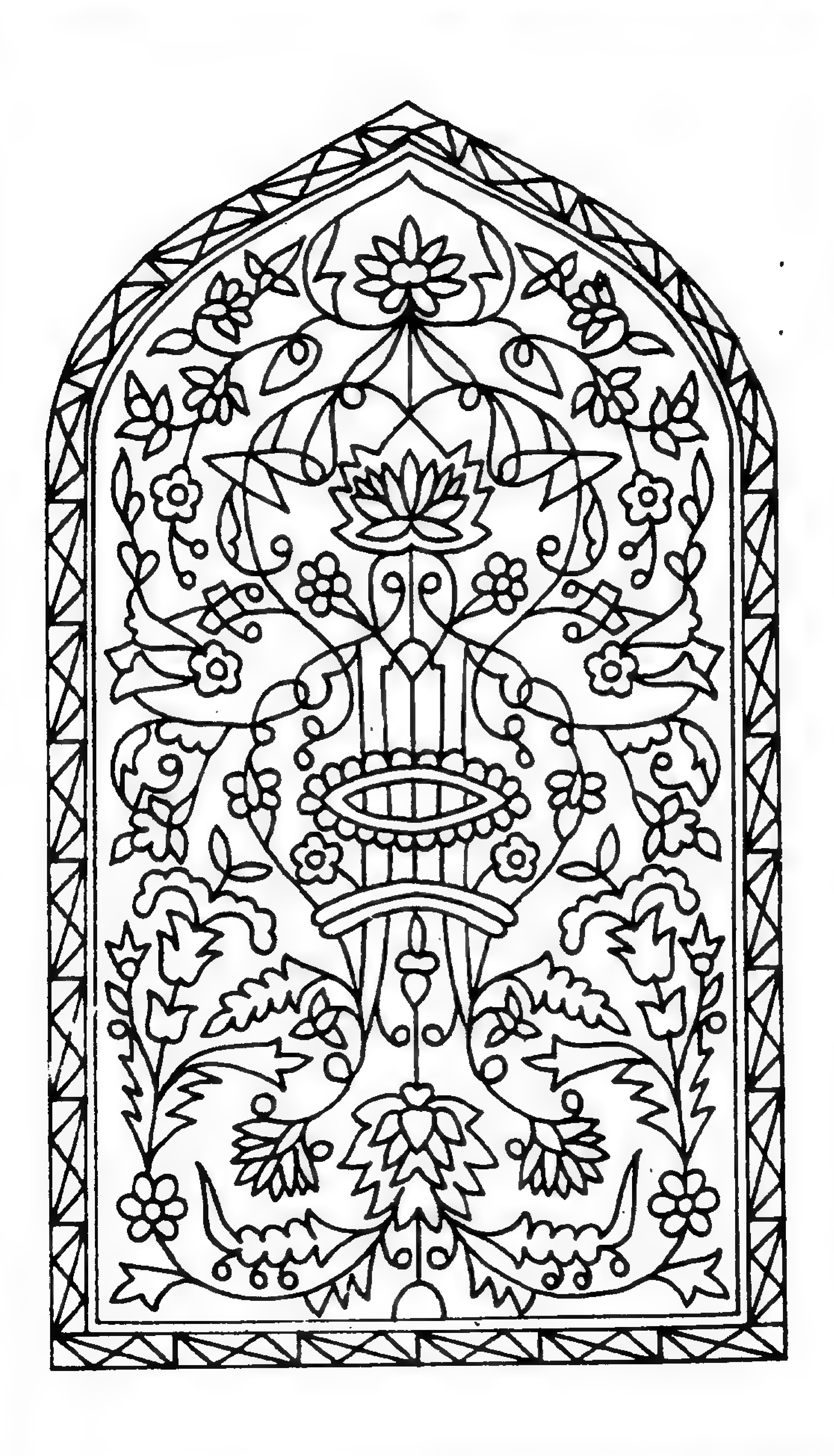
胡西哈里尔·艾尔比 19 世纪初生于喀什噶尔，维吾尔著名诗人。著有《库勒亚提艾力比》，诗集中包括 271 首抒情诗，53 首讽

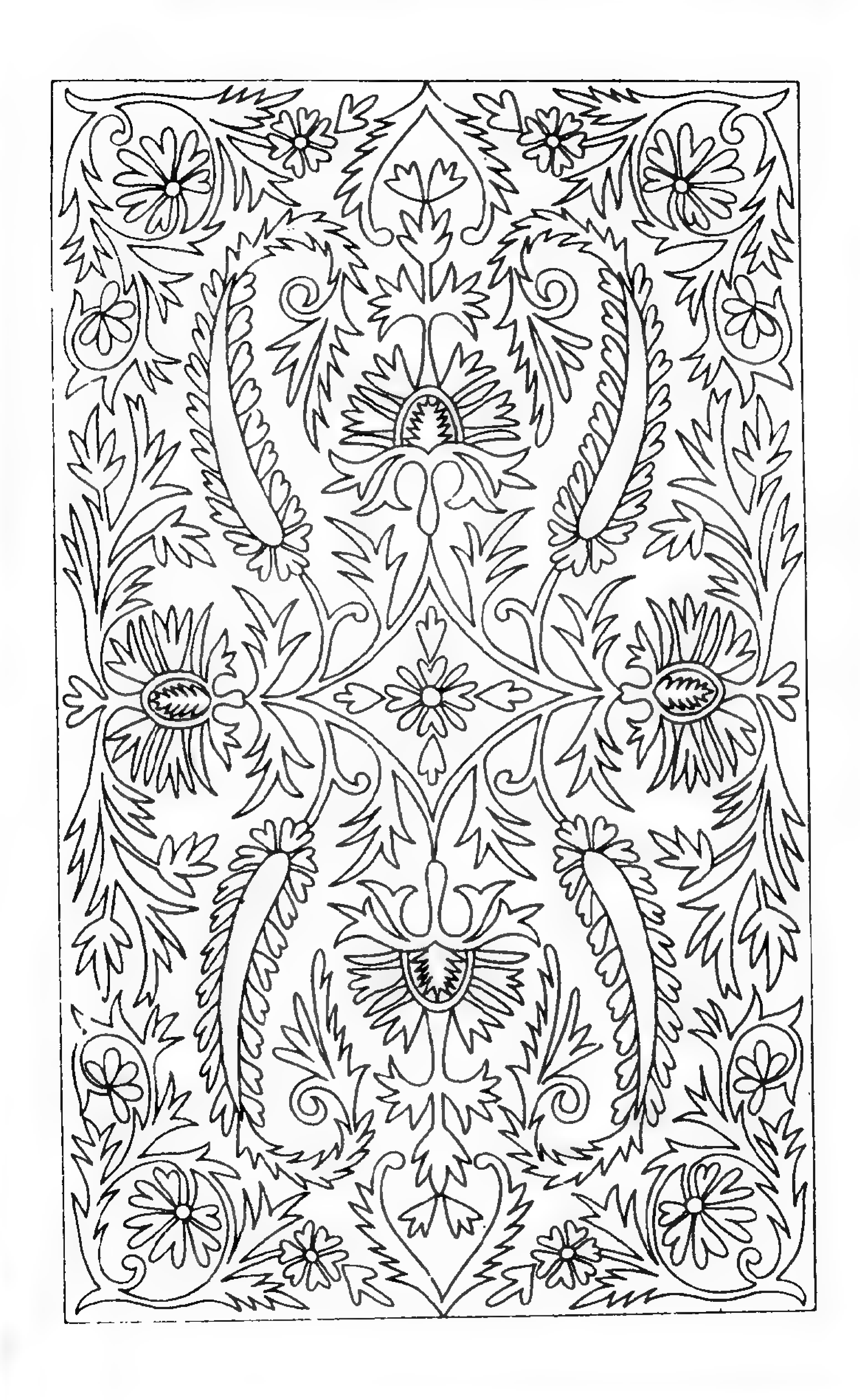
刺诗，37 首柔巴依，14 首寓言诗，14 首美德诗等。

甫祖勒—麦合默提·苏来依满·甫祖勒　(1498～1556)维吾尔著名诗人。

线依合·赛迪　生于 13 世纪，著名波斯诗人。写有巨著《蔷薇园》、《果园》，广为流传。

尕达依　生于 1403 或 1404 年，善于写抒情诗。

مۇندەرىجە

چوڭ نەغمە قىسمى

داستان قىسمى

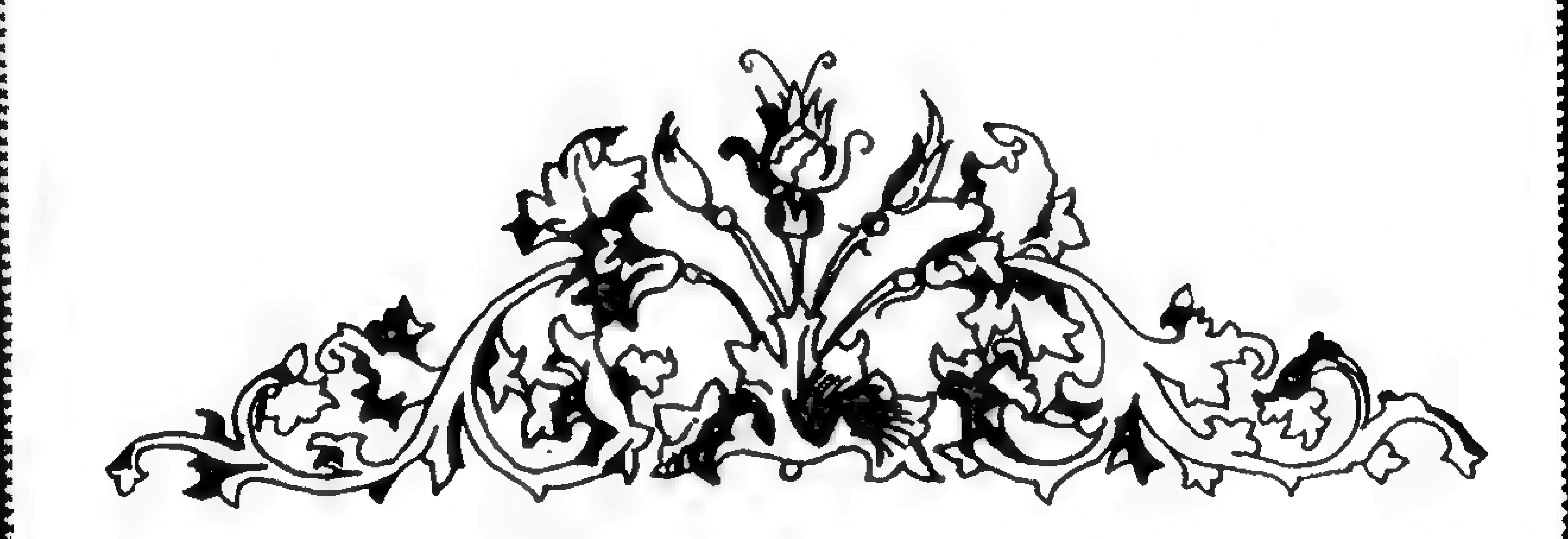
مەشرەپ قىسمى

目　　录

穷乃额满部分

达斯坦部分

麦西热甫部分

چوڭ نەغمە قىسمى

穷乃额满部分

مۇقەددىمە

木坎迪满

1)
2)
3)

4)
5)
6)

7)

8)
9)
10)
gb5

11)
12)

13)

14)
15)

16)
17)
18)

19)
20)

تەزە، تەزە مەرغۇلى ۋە چۇشۇرگۇسى

太孜,太孜迈尔乎里及区秀尔给

3)
4)
V
gb12

5)
1.
2.
5)
6)
qb13

7)
1.
2.
8)

9)
1.

2.
10)
11)

1.
2.
12)
13)
14)

15)

16)
= 66
qb10

1.
2.
qb20

1.
2.
V
gb21

1.
2.

1.
2.
qb23

= 69
15)
16)

نۇسخا، نۇسخا مەرغۇلى ۋە چۇشۇرگۈسى

怒斯禾，怒斯禾迈尔乎里及区秀尔给

♩ = 108

(D D.T T T T T)

1)

1.

2)

2.

3)
4)
qb26

5)
6)
7)
qb27

8)
9)

10)
11)

12)14)
1.
13)
2.

15)
16)
qb31

= 114
1.
2.

1.
2.
1.
2.
V
V
qb33

17)
18)
qb35

جۇلا ، جۇلا مەرغۇلى

朱拉,朱拉迈尔乎里

5)
6)

7)
8)
9)
10)

11)
12)

13)
14)
15)
16)
17)

18)
19)
20)
q641

V
21)
22)
= 60
(D.T T T D T T D D T T T
qb42

D.T T T
D T T
DDTD T)

♩ = 84

سەنەم

赛乃姆

D 0 T
0 T
D
D T)
2)4)
D.C.
5)
6)

7)
8)
= 42
(D.T T T D T |
(D.T T T D T)

چوڭ سەلقە

穷赛勒克

7)
8)
(D 0)

كىچىك سەلىقە ، كىچىك سەلىقە مەرغۇلى ۋە چۈشۈرگۈسى

克其克赛勒克,克其克赛勒克迈尔乎里及区秀尔给

2)
3)
qb50

1.
2.
4)
5)
V
1.
qb51

2.
6)
7)
1.
2.

8)
9)
10)

11)
gb54

12)
13)14)

1.
2.
15)
16)

17)
18)
19)
1.
2.
19)
20)

21)
1.
2.
V
21)
22)
qb58

23)
1.
2.
24)
qb59

25)
1.
2.

26)
27)
1.
qb61

2.
28)

♩ = 66
(D.D TT DDDD T 0)
qb63

1.
2.

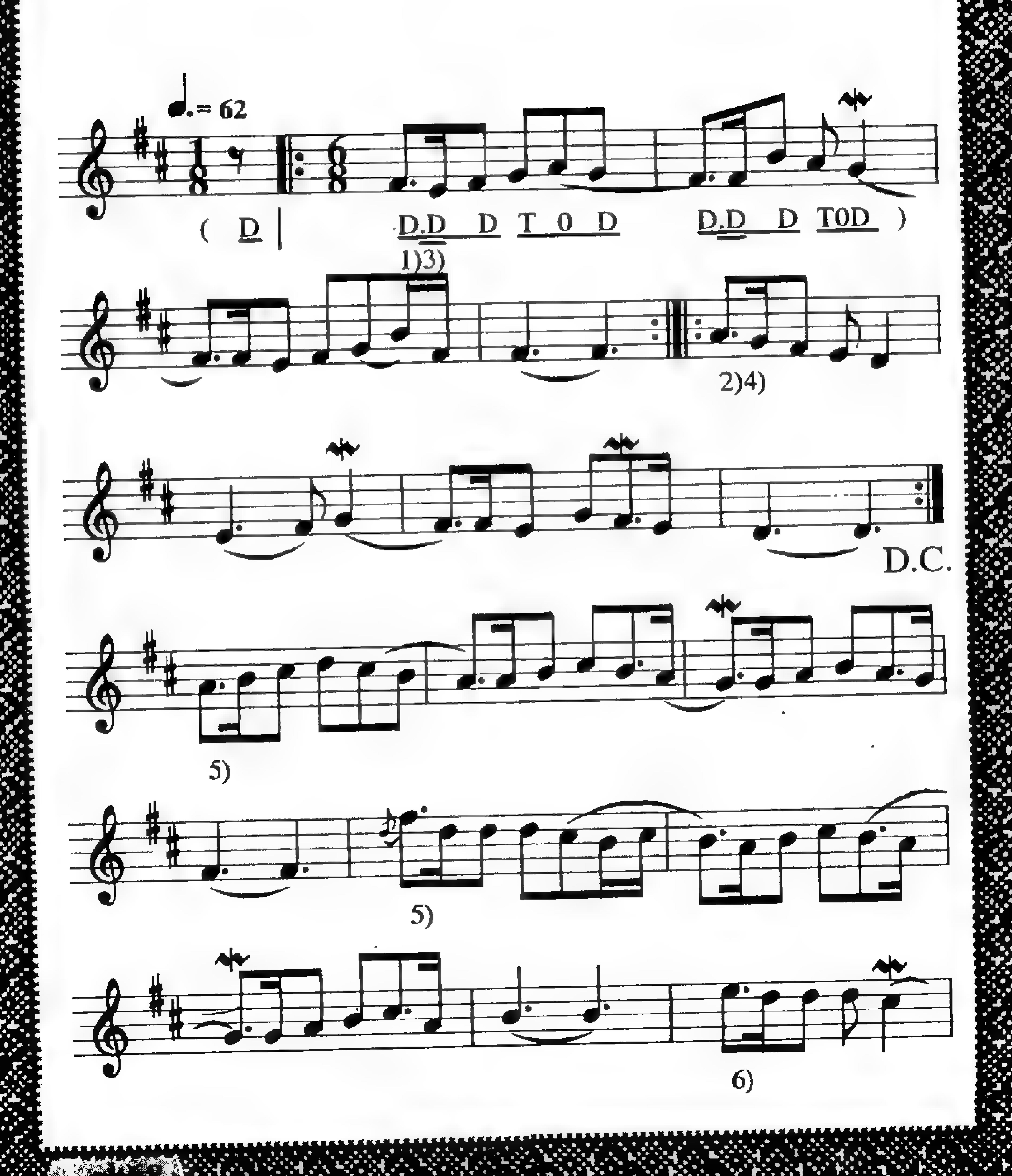

♩ = 66
29)
1.
2.
30)
9b6o

تەكىت

太喀特

6)

1.

2. ♩ = 60

داستان قىسمى

达斯坦部分

بىرىنچى داستان ، بىرىنچى داستان مەرغۇلى

第一达斯坦,第一达斯坦迈尔乎里

2)6)
3)7)
4)8)

1.
5)
2.
9)13)
10)14)

11)15)
12)16)
1.
2.
= 66
qb73

qb74

1.
2.

gb76

ئىككىنچى داستان، ئىككىنچى داستان مەرغۇلى

第二达斯坦,第二达斯坦迈尔乎里

3)
4)

5)
6)

7)
8)
1.
2.
9)
10)

11)
12)
= 42

1.
2.
qb83

1.
2
q684

ئۈچىنچى داستان، ئۈچىنچى داستان مەرغۇلى

第三达斯坦,第三达斯坦迈尔乎里

3)
1.
2.
4)
5)7)
1.
qb87

2.
6)8)
1.
2.
D.S.7)
1.
8)
2.
= 30
gb58

(D TT DD T D)

تۆتىنچى داستان ، تۆتىنچى داستان مەرغۇلى

第四达斯坦,第四达斯坦迈尔乎里

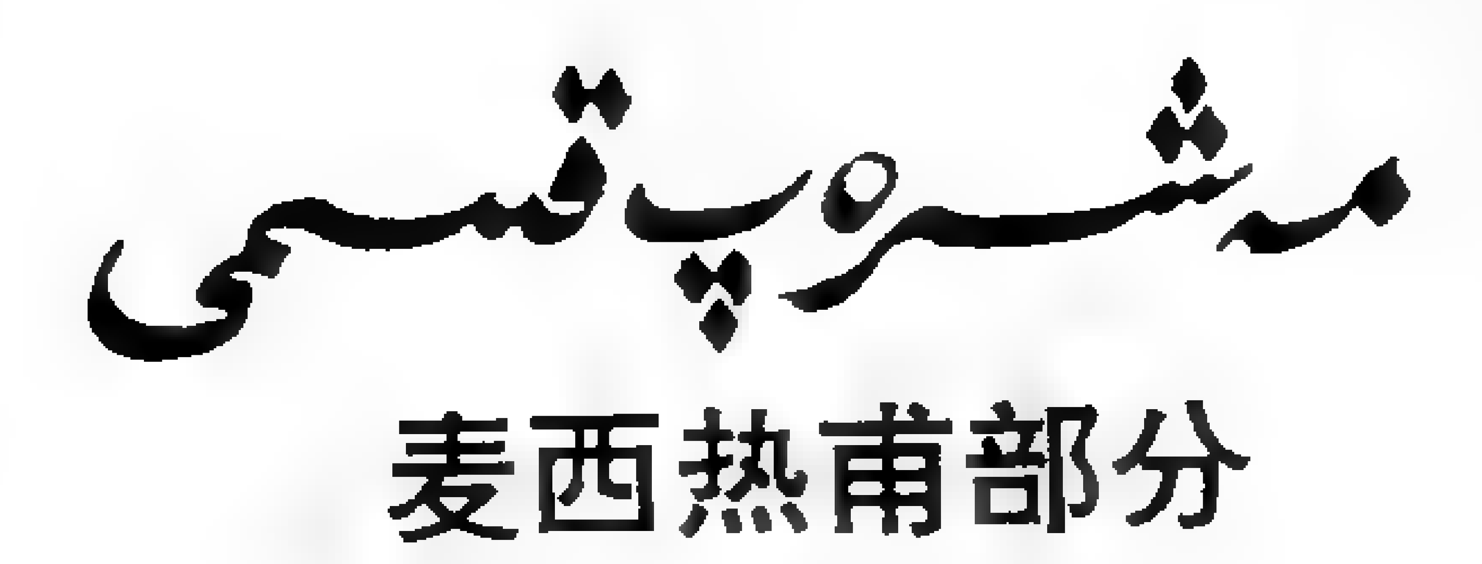

1.
1)
2.
3)
4)
1.
2.
3)
1.
2.
5)
6)
1.

5)
2.
7)
8)
1.
7)
2.
1.
2.
9)
10)
1.
2.
9)
11)
qb92

12)
11)
12)
1.
2.
13)
14)
15)
16)
15)
qb93

16)
1.
2.
1.
2.
1.
2.

D.S.
1.
2.
1.
2. rit

麦西热甫部分

بىرىنچى مەشرەپ

第一麦西热甫

♩. 𝅗𝅥 = 36

7/8 (3+4/8)

(D D D T | D 0 D T | D 0D T |

1)

D 0 D T | D 0 D T | D 0 D T |

D DD T)

2)4)

1.
2.
3)
5)
6)8)
qb97

1.
2.
7)
9)
10)
11)

12)
13)
14)

15)
16)
16)
17)
qb100

18)

ئىككىنچى مەشرەپ

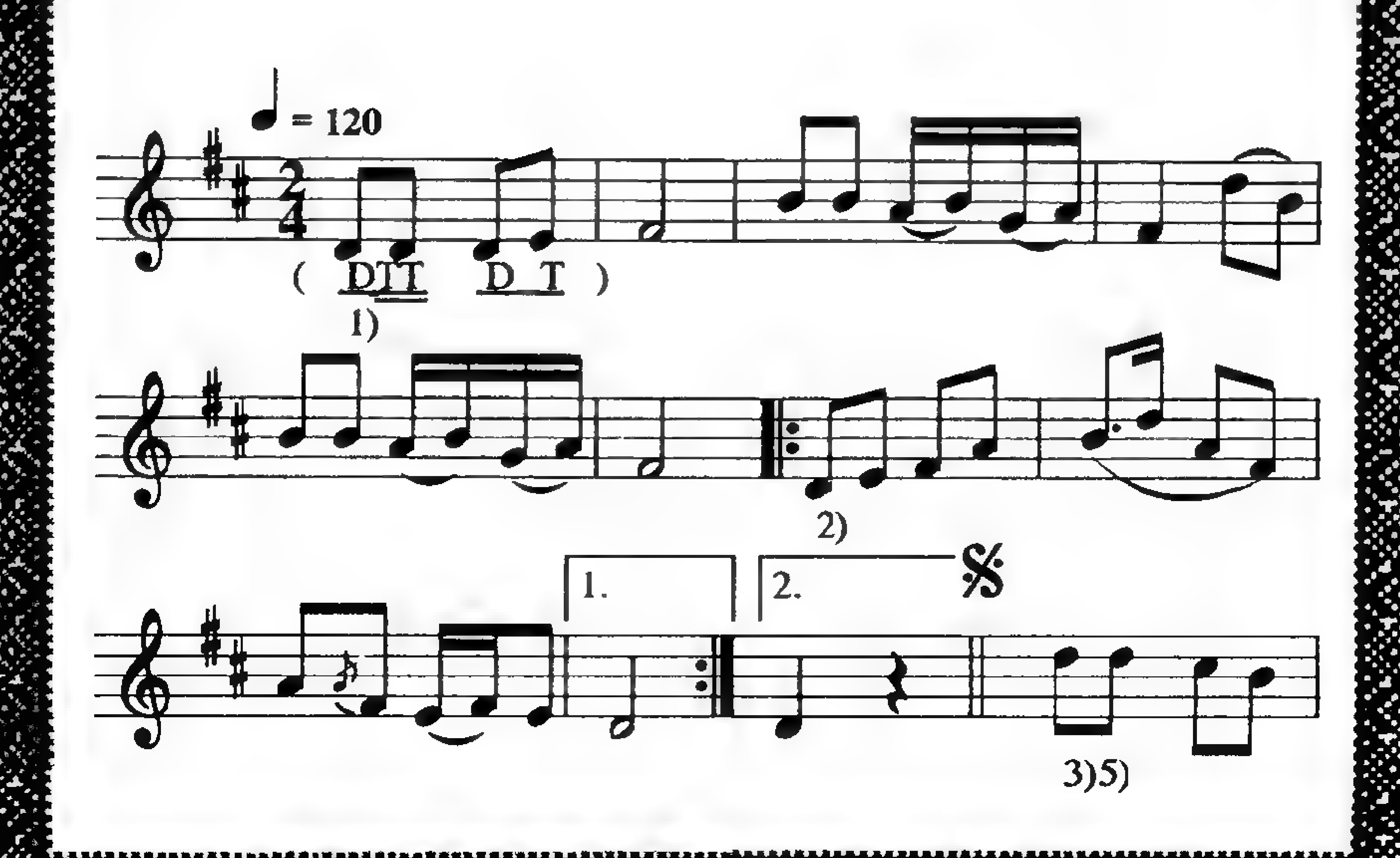
第二麦西热甫

2.
2)
1.
2.
3)
1.
2.
4)
5)
5)

ئۈچىنچى مەشرەپ
第三麦西热甫

1. 2. 3.

4)6)

4.

D.S.

♩ = 60

3

چەبىيات مۇقامىنىڭ ئاھاڭ تۈرلىرى جەدۋىلى

	مۇقام ئاھاڭ تۈرلىرىنىڭ ئاتىلىشى	تاكت	باشلىنىش سۈرئىتى	ئاساسىي رىتىم شەكلى
چوڭ نەغمە قىسمى	مۇقەددىمە	~	♩ = 60	
	تەزە	$\frac{3}{4}$	♩ = 50	T T TT D I D OT D II
	تەزە مەرغۇلى ۋە چۇشۇرگۇسى	$\frac{3}{4}$	♩ = 66	T T TT D I D OT D II
	نۇسخا	$\frac{5}{4}$	♩ = 108	D D.T T T T T II
	نۇسخا مەرغۇلى ۋە چۇشۇرگۇسى	$\frac{5}{4}$	♩ = 114	D D T T T T T II
	جۇلا	$\frac{4}{4}$	♩ = 54	D TT TT T DD T II
	جۇلا مەرغۇلى	$\frac{4}{4}$	♩ = 60	D TTT DT T DD T T I D TTT DT T DDTD T.I
	سەنەم	$\frac{2}{4}$	♩ = 84	D OT OT I D DD I D OT OT I D DT I.
	چوڭ سەلىقە	$\frac{6}{8}(\frac{3+3}{8})$	♩♪ = 42	DD T DT II
	كىچىك سەلىقە	$\frac{2}{4}$	♩ = 60	D D TT I DDDD TO II
	كىچىك سەلىقە مەرغۇلى ۋە چۇشۇرگۇسى	$\frac{2}{4}$	♩ = 66	D D TT I DDDD TO II
	تەكىت	$\frac{6}{8}$	♩ = 62	D D D TOD II
	چوڭ نەغمە قىسمىنى تارقاق رىتىم بويىچە تاماملاش			
داستان قىسمى	بىرىنچى داستان	$\frac{2}{4}$	♩ = 66	D. T OD T D D T OD T II
	بىرىنچى داستان مەرغۇلى	$\frac{2}{4}$	♩ = 66	D. T OD T D D T OD T II
	ئىككىنچى داستان	$\frac{7}{8}(\frac{3+4}{8})$	♩‿𝅗𝅥 = 38	D O D T II
	ئىككىنچى داستان مەرغۇلى	$\frac{7}{8}(\frac{3+4}{8})$	♩‿𝅗𝅥 = 42	D O D T II
	ئۈچىنچى داستان	$\frac{9}{8}(\frac{3+6}{8})$	♩‿𝅗𝅥 = 27	D O D T TT I D TT DD T O
	ئۈچىنچى داستان مەرغۇلى	$\frac{9}{8}(\frac{3+6}{8})$	♩‿𝅗𝅥 = 30	D O D T TT I D TT DD T O II
	تۆتىنچى داستان	$\frac{6}{8}$	♩ = 54	D O D T T D II
	تۆتىنچى داستان مەرغۇلى	$\frac{6}{8}$	♩ = 54	D O D T T D II
مەشرەپ قىسمى	بىرىنچى مەشرەپ	$\frac{9}{8}(\frac{3+6}{8})$	♩‿𝅗𝅥 = 36	D D D T I D O D T II
	ئىككىنچى مەشرەپ	$\frac{2}{4}$	♩ = 108	D T DT II
	ئۈچىنچى مەشرەپ	$\frac{2}{4}$	♩ = 120	D TT DT II
	پۈتۈن مۇقامنى تارقاق رىتىم بويىچە تاماملاش			

《且比亚特木卡姆》曲目一览表

曲目名称		节拍	起始速度	基本节奏型
第一部分「穷乃额满」	木坎迪满	[illegible]	♩=60	
	太孜	$\frac{3}{4}$	♩=50	T.T TT D | D OT D ‖
	太孜迈尔乎里及区秀尔给	$\frac{3}{4}$	♩=66	T.T TT D | D OT D ‖
	奴斯禾	$\frac{5}{4}$	♩=108	D D.T T T T T ‖
	奴斯禾迈尔乎里及区秀尔给	$\frac{5}{4}$	♩=114	D D.T T T T T ‖
	朱拉	$\frac{4}{4}$	♩=54	D TT TT T DD T ‖
	朱拉迈尔乎里	$\frac{4}{4}$	♩=60	D.TTT DT T DD T TT | D.TTT DT T DDTD T |
	赛乃姆	$\frac{2}{4}$	♩=84	D OT OT | D DD | D OT OT | D DT ‖
	穷赛勒克	$\frac{5}{8}(\frac{3+2}{8})$	♩⌒♩.=42	DD. T DT ‖
	克其克赛勒克	$\frac{2}{4}$	♩=60	D. D TT | DDDD TO ‖
	克其克赛勒克迈尔乎里及区秀尔给	$\frac{2}{4}$	♩=66	D. D TT | DDDD TO ‖
	太喀特	$\frac{6}{8}$	♩.=62	D. D D TOD ‖
	以散板结束“穷乃额满”部分			
第二部分「达斯坦」	第一达斯坦	$\frac{2}{4}$	♩=66	D. T OD T D D T OD T ‖
	第一达斯坦迈尔乎里	$\frac{2}{4}$	♩=66	D T OD T D D T OD T ‖
	第二达斯坦	$\frac{7}{8}(\frac{3+4}{8})$	♩⌒𝅗𝅥=38	D O D T ‖
	第二达斯坦迈尔乎	$\frac{7}{8}(\frac{3+4}{8})$	♩.⌒𝅗𝅥=42	D O D T ‖
	第三达斯坦	$\frac{9}{8}(\frac{3+6}{8})$	♩.⌒𝅗𝅥=27	D O D T TT | D TT DD T 0 |
	第三达斯坦迈尔乎里	$\frac{9}{8}(\frac{3+6}{8})$	♩.⌒𝅗𝅥=30	D O D T TT | D TT DD T 0 |
	第四达斯坦	$\frac{6}{8}$	♩=54	D 0 D T. T D ‖
	第四达斯坦迈尔乎里	$\frac{6}{8}$	♩=54	D 0 D T. T D ‖
第三部分「麦西热甫」	第一麦西热甫	$\frac{9}{8}(\frac{3+6}{8})$	♩⌒𝅗𝅥=36	D D D T | D O D T ‖
	第二麦西热甫	$\frac{2}{4}$	♩=108	D. T DT |
	第三麦西热甫	$\frac{2}{4}$	♩=120	D TT DT ‖
	以散板结束整部木卡姆			

مۇقام مۇزىكىسىنى نوتىغا ئېلىشقا ئائىت بىر قانچە ئىزاھات

1 . بۇ نوتا شىنجاڭ مۇقام ئانسامبىلى چېلىپ ئورۇنلىغان ، شىنجاڭ ئۇن ـ سىن نەشرىياتى تەرىپىدىن نەشر قىلىنغان ئون ئىككى مۇقامنىڭ ئۈنئالغۇ لېنتىسى (نومۇرى 100 ـ XL) غا ئاساسلىنىپ ئېلىندى .

2 . ئون ئىككى مۇقامدىكى چارەك ئاۋاز ۋە سەل كۆتۈرۈلگەن (سەل چۈشۈرۈلگەن) ئاۋازلارنى توغرا ئىپادىلەش ئۈچۈن ، بۇ نوتىدا تۆۋەندىكىدەك بەلگىلەر كۆپەيتىپ قوللىنىلدى : ⊁ بەلگىسى $\frac{1}{4}$ كۆتۈرۈشنى ، d بەلگىسى $\frac{1}{4}$ چۈشۈرۈشنى ، ↑ بەلگىسى سەل كۆتۈرۈلگەن ئاۋازنى ، ↓ بەلگىسى سەل چۈشۈرۈلگەن ئاۋازنى ئىپادىلەيدۇ ، بۇ بەلگىلەر ئاھاڭ نوتىسىنىڭ سول تەرىپىنىڭ ئۈستىگە قويۇلدى ، بۇ بەلگىلەر نوتىدا كۆي بەلگىسىدە بەلگىلەنگەن ئاۋاز تەرتىپى ئاساسىدا ئۆز رولىنى كۆرسىتىدۇ . مەسىلەن ، كۆي بەلگىسىدىكى مەلۇم ئاۋازنىڭ يېرىم كۆتۈرۈلگەن (چۈشۈرۈلگەن) ئاۋاز ئىكەنلىكىنى ئىپادىلەش ئۈچۈن ، نوتىنىڭ سول تەرىپىنىڭ ئۈستىگە يەنە ⊁ ، d ، ↑ ياكى ↓ بەلگىسى قويۇلغان بولسا ، يېرىم ئاۋاز كۆتۈرۈش (چۈشۈرۈش) نى شەرت قىلىنغان ھالدا يەنە $\frac{1}{4}$ ئاۋاز كۆتۈرۈلىدۇ ياكى چۈشۈرۈلىدۇ . ⊁ ۋە d بەلگىلىرى ۋاقىتلىق بەلگە سۈپىتىدە بىر تاكىت ئىچىدىلا كۈچكە ئىگە . ئەگەر ئوخشاش تاكىتلار ئىچىدە $\frac{1}{4}$ كۆتۈرۈلگەن ياكى چۈشۈرۈلگەن ئاۋازلار كېيىنكى ئاۋازلاردا يېرىم كۆتۈرۈلمىسە (چۈشۈرۈلمىسە) ، كېيىنكى ئاۋازلارنىڭ سول تەرىپىنىڭ ئۈستىگە ئاھاڭنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشنى ئىپادىلەيدىغان بەلگە قويۇلدى . ↑ ، ↓ بەلگىلىرى پەقەت بەلگە قويۇلغان ئاۋازدىلا كۈچكە ئىگە .

3 . ﹏ ۋە ﹏ لار ئايرىم ـ ئايرىم ھالدا ئاھاڭلارنى يوقىرىغا ياكى

تۆۋەنگە تىترىتىش بەلگىسى بولۇپ، تىترىتىش دائىرىسى ئادەتتە $\frac{1}{4}$ ئاۋاز ئىچىدە بولىدۇ.

4. $\frac{5}{8}$، $\frac{7}{8}$، $\frac{9}{8}$ قاتارلىق ئۇدارلار ئارقىلىق بۇ نوتىدىكى ئۇدار ئاھاڭلىرىنىڭ ھەر بىر تاكتلىرىنىڭ ئىچكى قىسمىدىكى ئۇدارلارنىڭ بىرىكىش مۇناسىۋىتىنى ئىپادىلەش ئۈچۈن، $\frac{5}{8}$ $(\frac{3+2}{8})$، $\frac{7}{8}$ $(\frac{3+4}{8})$، $\frac{9}{8}$ $(\frac{3+6}{8})$ فور- مۇلىسى قوللىنىلدى. ھەر بىر تاكتنىڭ بىرىنچى ئۇدار بىرلىكدە ۋاقتى تەكشى بولغان ئۈچ ئۇدارنىڭ ئىككى ئاۋازدا قاتارلىشىپ كېلىشى ۋە تۆت ئاۋازدا قاتارلىشىپ كېلىشى، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ ھەر خىل ئۆزگىرىشلىرى دائىم كۆرۈلۈپ تۇرىدۇ. بۇ ئون ئىككى مۇقامنىڭ ئۇدار، رىتىم جەھەتە- تىكى مۇھىم ئالاھىدىلىكى، كىتابخانلارنىڭ دىققەت قىلىشىنى ھاۋالە قىلىمىز. بەزى ئاھاڭلاردا كۆرۈلىدىغان پارچە ئۇدار يەنە «كۆپەيگەن ئۇدار» لارغا بۇ نوتىدا $\frac{2\frac{1}{2}}{4}$ (تۆتكە بۆلۈنىدىغان ئاۋاز بىر ئۇدار بولۇپ، ھەر بىر تاكتتا $2\frac{1}{2}$ ئۇدار بولىدۇ)، $(\frac{2\frac{1}{2}+4}{4})$ $\frac{6\frac{1}{2}}{4}$(تۆتكە بۆلۈنگەن ئاۋاز بىر ئۇدار بولۇپ، ھەر بىر تاكتتا $6\frac{1}{2}$ ئۇدار بولىدۇ، يەنى $2\frac{1}{2}$ ئۇدار ۋە تۆت ئۇداردىن ئىبارەت ئىككى تەركىپكە بۆلۈنىدۇ) شەكلىدىكى ئالاھىدە ئۇدار بەلگىسى قوللىنىلغان.

5. ھەر بىر ئاھاڭ باشلانغان ملودىيىنىڭ ئاستى تەرىپىگە بۇ ئا- ھاڭنىڭ باش - ئاخىرىنى تۇتاشتۇرىدىغان «ئاساسىي رىتىم شەكلى» بەلگىسى قويۇلغان. بۇنىڭ ئىچىدىكى D بەلگىسى داپنىڭ «دۇم» نى،

T بەلگىسى داپنىڭ « تاك » ئاۋازىنى ، O بەلگىسى ئاۋاز توختىغانلىقنى ئىپادىلەيدۇ .

6 . مېلودىيىنىڭ ئاستى تەرىپىگە قويۇلغان سان تېكىستنىڭ تەرتىپ نومۇرىنى ئىپادىلەيدۇ .

7 . تەكرارلانغان مېلودىيىدە بىرىنچى قېتىمدا ئېيتىلغان ياكى چېلىنغان ئاھاڭ ئۆلچەم قىلىندى .

关于乐谱记录的几点说明

一、本乐谱根据新疆音像出版社出版发行的《十二木卡姆》盒式录音带（片号XL－100）记录。由新疆木卡姆艺术团演唱、演奏。

二、为了准确地反映《十二木卡姆》中的四分音和微升（降）音，本乐谱在传统五线谱记谱法的基础上，增加使用 𝄲 号表示升四分之一音、𝄳 号表示降四分之一音，↑号表示微升音、↓号表示微降音。这些符号标在音的左上方，都在乐谱中调号所规定音列的基础上起作用。如调号中已标明某音要升（降）半音而在其左上方又加标了 𝄲 号、𝄳 号、↑号或↓号，则要在升（降）半音的前提下再升高（或降低）四分之一音或微升（微降）。作为临时记号，𝄲 号和 𝄳 号对一小节内的同音有效。如同一小节中已经半升（降）的音在后面不作半升（降），则需在后面的那个音的左上方加标能够示意回复到原调音列的符号。↑号↓号只对所标的乐音起作用。

三、～和～分别为上、下波音符号，其波动范围一般在四分之一音之内。

四、对于 $\frac{8}{8}$、$\frac{7}{8}$、$\frac{9}{8}$ 等复拍子，本乐谱以 $\frac{8}{8}(\frac{3+3+2}{8})$、$\frac{7}{8}(\frac{3+4}{8})$、$\frac{9}{8}(\frac{3+6}{8})$ 式的拍号标明这些节拍乐曲中每一小节内部的节拍组合关系。在这些节拍乐曲中每小节的第一个小节拍单位里，经常出现时值均分的三拍二连音和四连音以及它们的各种变体，这是《十二木卡姆》在节拍、节奏方面的一个重要特点，敬请读者注意。对于另一些乐曲中出现的非整数“增盈节拍”，本乐谱使用 $\frac{2\frac{1}{2}}{4}$（以四分音符为一拍，每小节两拍半）；$\frac{6\frac{1}{2}}{4}(\frac{2\frac{1}{2}+4}{4})$（以四分音符为一拍，每小节六拍半，又可分为两拍半和四拍这样两个小节拍单位）式的特殊拍号标记。

五、每首乐曲起首处旋律下方标记着贯串本乐曲始终的“基本节奏型”。其中，字母D表示击手鼓鼓中，发“咚”音，字母T表示击乐鼓鼓边，发“嗒”音。字母O表示休止。

六、旋律下方以数字标明唱词序号备考。

七、反复的旋律以第一次演唱（奏）的作为标准记录。

مۇندەرىجە

چوڭ نەغمە قسمى

داستان قىسمى

مەشرەپ قىسمى

چوڭ نەغمە قىسمى

مۇقەددىمە

بۈگۈن بارغۇمدۇرۇر ، چۈنكى بولۇرمەن ۋەسلى يارىمغا ،
پەلەك باقماڭ باقاسىز مەنزىلىدە يوقۇ بارىمغا .

زۇلۇمكار قارا دەۋراندىن ، قۇتۇلماي ئاھۇ ئەبغاندىن ،
تويۇپمەن يار ئۈچۈن جاندىن كى باقماڭ ئىنتىزارىمغا .

رەپىقۇ لەيلى - مەجنۇن روھىڭىزنى ئەيلىدىم خۇشنۇد ،
پىسەند ئەيلەڭكى ئول يارىمغا قىلغان جان نىسارىمغا .

نە ئاندا ئىختىيار ئۇلغاي ماڭا جان ئەيلىمەك قۇربان ،
قۇيۇپ كۆزنىڭ يېغىنى ھەر زامان ئوتلۇق ئۇزارىمغا .

ئەزەل لەۋھىغە يازمىش بۇ سۇپەت ئاۋارەلىغ شەرھىن ،
داغى ئىشق ئوتى قويمايدۇ مىنىڭ ھەم ئىختىيارىمغا .

ئايا پەرھاد - شىرىن بولسىڭىز بىزگە رەپىق - يولداش ،
كى ھىجران ئوتى ھەرگىز بەرمىدى تەسكىن قارارىمغا.

ئايا بۇلبۇلكى زار ئەيلەڭ بۇ تويكى بولدى شاھانە ،
تەئەججۇپ ئەيلىگىز ئىشق ئىچرە قىلغان كار بارىمغا .

تاماشا ئەيلىگىز بۇ توي ئارا ئەي هۆر - غۇلمانلار ،
پىغانۇ نالەلەر ئەيلەپ كېلىڭلار ئەمدى يانىمغا .

قاراڭ هالىمغا كىم هەيرەت بىلەن ئەي ۋامىقۇ ئۇزرا ،
رەھىم ئەيلەڭ ھېسابسىز دەردۇ رەنجى ، دىل ئازارىمغا .

ئايا دەرد ئەھلى ھەسرەتلىك سۆزۈمنى ئۇنتۇماڭ زىنھار ،
پۈتۈڭ باشىمغا كەلگەن دەردنى لەۋھى مازارىمغا .

(ئا . نىزارى)

تەزە

ئاي يۈزىن ياپقاچ كۆزۈمدىن ساچىلۇر ھەر لەھزە ياش ،
چاقنىغاندەك بىھېساب يۇلتۇز نىھان بولغاچ قۇياش .

بىر بادام بولدى ئۇزۇق ، مەيخانە خىلۋەتگاھ ماڭا ،
غارەتى ① دىن ئەتتى ناگاھ بىر بەلالىغ كۆزۈ قاش .

دەممۇ - دەم ئاشكارا ئەيلەر ئاھىم ئول ئاي ئىشقىنى ،
سۇبھىنىڭ غۇر - غۇر يېلى ئانداقكى ئەيلەر مىھر پاش .

بوسەئى قىلماس مۇرۇۋۋەت ئەسىر قاتتىقدۇرلۇقىڭ ،
دىبسەم ، ئاغزى ئىچرە ئەيتۇر لەئل ھەم بار نەۋڭ ② تاش .

ئىشق ئوقۇڭ كۆڭلۈمگە كىرگەچ جان تالاشماق بۇ ئىكىن ،
كىم قىلۇر ئوق باشىنى كۆڭلۈم ئىلە جانىم تالاش .

---

① غارەت — بۇلاڭ - تالاڭ ، تالان - تاراج
② نەۋڭ — قاتتىق

ئىستىسەڭ خىزىر ئۆمرىدەك مەڭگۈ هايات ، يىگانە بول ،
سەرۋىگە بولدى نېسىپ ئازادەلىغ بىرلە مە ئاش .

قاشى ئالدىندا نەۋائى بەرسەجان ، ئەيىپ ئەتمەگىز ،
گەر بۇدۇر مىهراب ، بىر - بىر قويغۇسىدۇر بارچە باش .

(نەۋائى)

※ ※ ※

سوراپ كۆلبەم سارى كەلدى مېنى جانانە ياد ئەيلەپ ،
سۇنۇق كۆڭلۈمنى غەم ، هىجران جاپاسىدىن ئىجاد ئەيلەپ .

يولدا مەنكىم ئۇل بىدادنىڭ دادىمنى تاپماقكىم ،
قويۇپ باشنى يۈز مەندەك تۇرار يولدا ياد ئەيلەپ .

دەرىخا ، قارا قىلدىڭ روزىگارىم ئاقىبەت ، دىلبەر ،
خەتىڭ كۆز مەردۇرمىدىن ئەل قىلىپ مۇشكىن سەۋاد ئەيلەپ .

(ئابىد)

تەزە چۇشۇرگۇسى

بوسۇغاڭغا قوياي باشىمنى دەپ دەرگاهىڭە كەلدىم ،
مېنى ياندۇرمىغىل ئۇشبۇ ئىشكىتىن بى مۇراد ئەيلەپ .

(ئابىد)

نۇسخا

ئۇتمۇ ھەم بار ، گۈلمۇ ھەم بار يارنىڭ رۇخسارىدە ،
يامۇ ھەم بار ، ئوقمۇ ھەم بار ئول كۆزى خۇنخارىدە .

مەن ئېرۇرمەن ئىشقىدا ھەيران تۇمەن ھەسرەت بىلەن ،
بىھېساب كۆلپەت ئېسىغلىق زۇلپىنىڭ ھەر تارىدە .

تالىيىم - بەختىم مېنىڭ ئوتىدا كۆيمەك سۇبھى - شام ،
گۈللىرى ئەل ئىلكىدە ، جانۇ دىلىمدۇر خارىدە .

بۇ مېنىڭ كۆڭلۈم مۇسەلسەل زۇلپىنىڭ تارىغا بەند ،
بەلكى چىرماشتى تېنىمگە ئىشق ئوتى ھەر سارىدە .

ئەيشى راھەت ئەلگە ، دەردىن جانغا ئال گۇمنامىكىم ،
مۇھتەبەردۇر دەردۇ مىھنەت ئىشقىنىڭ بازارىدە .

(گۇمنام)

※ ※ ※

ئەمەس خىلۋەت نەشىنلەرگە تاماشايى چۇمەن ھاجەت ،
چىنانچە بولمىغاي ئەھلى پاناغا ئەنجۇمەن ھاجەت .

گىرىنپتارى قەدى رەئنايى گۈلگۈن پۇش مەن ۋاھ - ۋاھ ،
كۆڭۈلدە قالمىدى بەرگى گۈلى سەرۋى سەمەن ھاجەت .

سەھەر ۋاقتى سابا يەتكۈزدى زۇلپۇڭ تارىدىن بۇيى ،
مۇئەتتەر①بولدى ئالەم بولمىدى مۇشكى خوتەن ھاجەت .

(نەۋائى)

نۇسخا چۇشۇرگۇسى

زىلەيخا گۈلشەنىن قىلدى سەمۇمى ② ئىشق خاكىستەر ③ ،
بۇ يەگلىغ دىمەكىم ئول يۇسۇپى گۈل پىرەھەن④ ھاجەت .

(نەۋائى)

جۇلا

مەن سىنى كۆرۈپ جانان ،
غەمگە مۇپتىلا بولدۇم .
ئوت ياقتىڭ يۈرەكىمگە ،
ئاشىق بىقارار بولدۇم .
ياھۇ يارەي - گۈليارەي ،
قايدا سەندەك گۈل بارەي .
ئاتەش كۆزلۈك جانانىم ،
جانانىمەي ئايارەي .
ئايارەي ، دوست گۈليارەي ،
ئاتەش كۆزلۈك جانانىم .

---

① مۇئەتتەر ــ خۇشخۇي
② سەمۇم ــ شىددەتلىك بوران
③ خاكىستەر ــ كۈل
④ پىرەھەن ــ كۆڭلەك

ئايغا ئوخشايدۇ يۈزۈڭ ،
چولپانغا ئوخشايدۇ كۆزۈڭ .
ئوخشايدۇ ناۋات ـ قەنگە ،
شۇ سېنىڭ شېرىن سۆزۈڭ .
ياهۇ يارەي ـ گۈليارەي ،
قايدا سەندەك گۈل بارەي .
ئاتەش كۆزلۈك جانانىم ،
جانانىمەي ئايارەي ،
ئايارەي ، دوست گۈليارەي .
ئاتەش كۆزلۈك جانانىم .

ئاي بولدى ، يىلمۇ بولدى ،
سېنىڭ ئوتۇڭدا كۆيگىلى .
ئىنتىزار بولدۇم ئەجەپ ،
ئاي يۈزۈڭنى كۆرگىلى .
ياهۇ يارەي ـ گۈليارەي ،
قايدا سەندەك گۈل بارەي .
ئاتەش كۆزلۈك جانانىم ،
جانىمەي ئايارەي ـ ۋاي گۈليارەي .

ئېگىز يەرگە دالان سالسام ،
يارىشىپ قالدى .
چىرايلىقتىن بىر يار تۇتسام ،
تالىشىپ قالدى .
قارلىق تاغدا ياز بولمايدۇ ،
قىش ـ ياز زېمىستان .
كەچمەس كۆڭلۈم كېچەرمىكىن ،
سەندىن ئايرىلسام .

ياھۇ يارەي - گۈليارەي ،
قايدا سەندەك گۈل بارەي .
ئاتەش كۆزلۈك جانانىم ،
جانىمەي ئايارەي .
ئايارەي ، دوست گۈليارەي ،
ئاتەش كۆزلۈك جانانىم .

(خەلق قوشاقلىرى)

سەنەم

دىلبەرا ساڭا مېنىڭدەك يارۇ جانان قايدادۇر ،
ساڭا مەندەك ئاشىق ئۇلغان زارۇ ھەيران قايدادۇر .

خەستەۋۇ بىمار بولۇپ ياتسام يولۇڭدا مەن گادا ،
سورىغۇچى ھالى غەرىبى مەرھەمى جان قايدادۇر .

يۈرىكىم بولدى جاراھەت ، باغلىدى زەرداپۇقان ،
سەن كەبى مەرھەم قىلۇرغا بىر قەدىردان قايدادۇر .

غۇنچە يەڭلىغ قان بولۇپ ئىشقىڭ بىلەن خامۇشمەن ،
بۇ ھۇۋەيدادەك ساڭا باغرى تولا قان قايدادۇر .

(ھۇۋەيدا)

چوڭ سەلىقە

تەقدىر ئاللا ، سۇبھاناللا
تاغنى ياراتتى ،
تاغ ئاراسى قاراڭغۇ دەپ
ئاينى ياراتتى .

ئاي ئالدىدا، كۈن كەينىدە،
پەلەك ئىچىدە،
ئۆچمەس ئىشقى گۈلخانىڭىز
يۈرەك ئىچىدە.

قەغەز بىلەن گۈل ياسىدىم،
سىياھ بىلەن سۆز.
ئالتۇن بىلەن ئۈزۈك ئەتتىم،
ياقۇت بىلەن كۆز.

ئالتۇن ئۈزۈك، قوش بىلەيزۈك
بىلەكىڭىزدە.
كاككۇك بولۇپ سايرىۋالاي
تېرەكىڭىزدە،
بېلىق بولۇپ يايرىۋالاي
يۈرەكىڭىزدە.

(خەلق قوشاقلىرى)

بىرىنچى كىچىك سەلىقە

كۆرگىلى ھۆسنۈڭنى زارۇ مۇپتىلا بولدۇم ساڭا،
نى بەلالىغ كۈن ئىدىكىم، ئاشنا بولدۇم ساڭا.

نەچچە رەت ئېيتتىمكى، يار، سەندىن ئۈزەي كۆڭلۈمنى مەن،
ئەمما، كۈن - كۈندىن بەتەررەك مۇپتىلا بولدۇم ساڭا.

مەن قاچان دېدىم: «ۋاپا قىلغىل ماڭا»، زۇلۇم ئەيلىدىڭ،
سەن قاچان دېدىڭ «پىدا بولغىل ماڭا»، بولدۇم ساڭا.

قاي پەرى پەيكەرغە دەرسەن تەلبە بولدۇك بۇ سۇپەت ،
ئەي پەرى پەيكەر ، نى قىلساڭ قىل ، ساڭا بولدۇم ساڭا .

ئەي كۆڭۈل تەركى نەسىھەت ئەيلىدىڭ ، ئاۋارە بول ،
يەتمىگەندەك يۈز بەلا ، مەن ھەم بەلا بولدۇم ساڭا .

قايغۇ سازىدىن ئالالماي پەيزى ئاشىقلار ئارا ،
تا ، نەۋائىدەك ئەسىرۇ بىناۋا بولدۇم ساڭا .

(نەۋائى)

ئىككىنچى كىچىك سەلقە

پەردىگە كىرگەن كەبى خۇرشىدى رەخشان① ھەر كېچە ،
ئەزىم خىلۋەت ئەيلەر ئول شەمئى شەبىستان② ھەر كېچە .

ئول كۈلۈپ دوستلارى بىرلە سۇبھىدەك ، مەن شەمئىۋار ،
ئۆرتەنىپ كۆڭلۈم تۆكەرمەن ئۈنچە - مارجان ھەر كېچە .

بىر قۇياش ھىجرانىدا ئۇريان③ تېنىم ئاسمان كەبى ،
مېھىر ئوتىدىن كۆرگۈزۈر مىڭ داغى پىنھان ھەر كېچە .

چەك ، نەۋائى ، نالە ، كۆز مەي بەرسۇنۇ باغرىم كاۋاپ ،
چۈن بولۇر ئول ئاي خىيالى بىزگە مېھمان سەر كېچە .

(نەۋائى)

---

① خۇرشىدى رەخشان — نۇرلۇق قۇياش
② شەمئى شەبىستان — كېچىنىڭ چىرىقى
③ ئۇريان — يالىڭاچ

ئۈچىنچى كىچىك سەلىقە

ۋەھ نە خۇشتۇر خەستەلىكتە كۆرسىلەر يارىم كېلىپ،
ياكى يالغۇزلۇقتا ياندا تۇرسا دىلدارىم كېلىپ.

كەلسە غەمنىڭ لەشكىرى باشىمنى ئايلاندۇرماغە،
خۇشكى سۆزلەشسە يانىمغا ئول شېكەر خارىم كېلىپ.

قۇتۇلۇر ئەردىم بۇغەمدىن، دىلئارامىمنى كۆرۈپ،
ۋەھ ئەگەرچەندىكى قەتل ئەتسە، دىل ئازارىم كېلىپ.

بۇ كۆڭۈلنى پارچە غەملەردىن خالاس قىلغاي ئىدى،
بىر نەزەر قىلماق بىلەن ئول شوخ خۇنخارىم كېلىپ.

ئەي بىلالى، نەچچە ۋاخ بەرداش بېرىپ، تاقەتتە بول،
مەرھەمەت ئەيلەر زۇلۇم يەتكەندە غەمخارىم كېلىپ.

(موللا بىلال)

كىچىك سەلىقە چۇشۇرگۇسى

ئەي بىلالى، نەچچە ۋاخ بەرداش بېرىپ تاقەتتە بول،
مەرھەمەت ئەيلەر زۇلۇم يەتكەندە غەمخارىم كېلىپ.

(موللا بىلال)

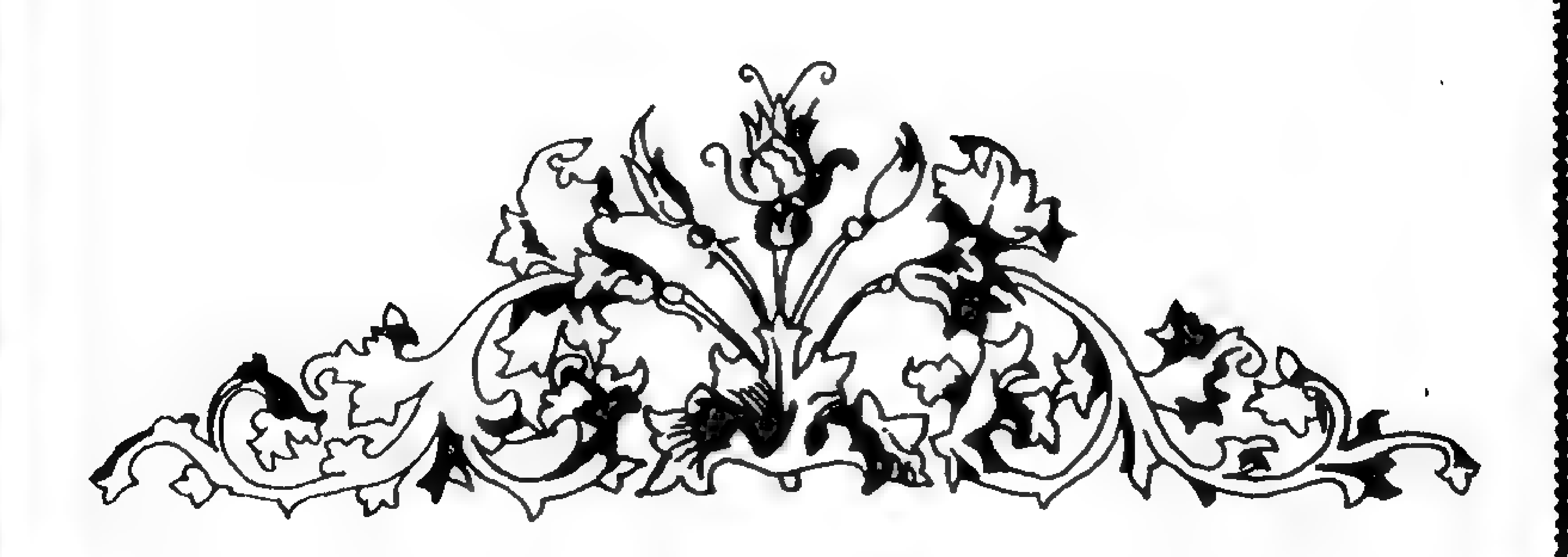
تەكىت

ئىشق ئارا مەنمەن دەمى بى مىھنەتۇ غەم بولمىغان،
جاندىن مەھرۇم بولۇپ، جانانغا مەھرەم بولمىغان.

يۈز ۋاپا ئەيلەپ ، جاپادىن ئۆزگە نەپئى كۆرمىگەن ،
مىڭ جاپا كۆرۈپ ، ۋاپاسى زەررەئى كەم بولمىغان .

ئالەم ئەھلى ئىشق ئارا رەسۋالىقىم تەئنە ئەتمەگىز ،
كىمدۇرۇر ئاشىق بولۇپ رەسۋايى ئالەم بولمىغان .

(نەۋائى)

داستان قىسمى

بىرىنچى داستان

ناگاھ كىچە بىر باغدا كۆردۈم ئۆزۈمنى ،
پارچە بۇلبۇللار تۇرۇپ پەرياد ئەيلىدى .
يۇتتۇردۇم مەن ئاغزىمدىن ئايغان سۆزۈمنى ،
ئەقلىي ھوشۇمنى ئېلىپ بەرباد ئەيلىدى .

قەپەز ئىچرە كۆردۈممەن بىر قۇش مۇنەققەش ،①
ئول يەردىلا جانىمنى ئەيلىدى دىلكەش ،
شۇم پەلەك ئۇچۇردى ، كەتتى مۇنەققەش ،
ئابات بولغان كۆڭلۈمنى ناشاد ئەيلىدى .

يىغىلىپ كەلدى ئالدىمغا بىر نەچچە قىزلار ،
ھەر بىرى تۇتىنىڭ سۆزىنى سۆزلەر .
ئەرزىمنى ئىشتىگىلار ساھىب تىمىز② لار ،
قارا كۆزلەر مېنى ھەيران ئەيلىدى .

سىلكىنىپ ئويغاندىم بولدۇم گۇمانە ،

---

① مۇنەققەش ــ نەقىشلەنگەن ، بېزەلگەن

② ساھىب تىمىز ــ بىلىم ئىگىسى ، ئەقىللىق كىشى

ھىجران ئوقى كىلىپ تەگدى بۇجانە .
ئەجەلگە بۇ ئىشلار بولدى باھانە ،
بۇ قىسمەتلەر مىنى ۋەيران ئەيلىدى .

ئىككىنچى داستان

نامايان بولدۇڭ ئەي دىلبەر يۈزۈڭنى ئاپتاپ ئەيلەپ ،
قاراكا كۆل بىلەن زۇلپى پەرشانىڭ نىقاپ ئەيلەپ .

لەبىڭ خالىنى كۆرگەچ تەن ئۆيىدە ناتىۋان كۆڭلۈم ،
قۇشدۇر كىم قەپەستە تەلپۈنۈپ كۆپ ئىزتىراپ ئەيلەپ .

جامالىڭ دەپتىرىدىن شەرھ ئېتەلمەيمەن گۈزەل بىر سۆز ،
يىلى ئۆمرۈم ئىچىدە ئەي پەرى يۈزىڭ كىتاب ئەيلەپ .

ۋاپا ھەرپىنى سورىغاندا ماڭا سەن تازا جان بەردىڭ ،
ھايات بەخش لەبلىرىڭ مۆجىزىدىن گويا جاۋاب ئەيلەپ .

سەھەر ۋاقتى چىمەندە گۈل بىلەن تەنھا شاراب ئىچتى ،
ئاجايىپ باغۋىنى بۇلبۇل يۈرەك - باغرىن كاۋاب ئەيلەپ .

ھەقىقەت جىلۋە گەردۇر ، دەر ھەقىقەت يوشۇرۇپ بولماس ،
مەجاز ئەھلى زەلىلى تەلبەگە مۇنداق قەباب①ئەيلەپ .

(زەلىلى)

ئۈچىنچى داستان

باغۋەن بولۇپ باغىڭ ئىچرە ،
تەرسەم تازا گۈللەر ئىگدىن .

---

① قاباب ئەيلەش — ئۆزىنى چىرايلىق ۋە ئېسىل كۆرسىتىش

ئىگەم سېنى خۇش ياراتمىش ،
ئەگسەم نازۇك بەللەرىڭدىن .

مېنى سورىساڭ ئۇشبۇ چاغدا ،
رەڭگىم سېرىق ، باغرىم داغدا .
باغرىم داغى چاھار باغدا ،
شىپا تاپسا قوللارىڭدىن .

مەڭزىڭ ئەسلى لالەدۇر ،
قارىشىڭ جان ئالادۇر .
ئاغزىڭ ئالتۇن پىيالەدۇر ،
قۇيۇپ ئىچسەم چايلارىڭدىن .

سەھەر تۇرۇپ ساچىڭ تارا ،
ئاي يۈزۈڭگە رومال ئورا .
دۈشمەن يۈزى بولسۇن قارا ،
دانە - دانە خاللارىڭدىن .

(« غېرىپ - سەنەم » داستانىدىن)

تۆتىنچى داستان

ئارادىن بىر سۆز ئۆتمەيىن ،
جان ئاكا قايان بارۇرسەن ؟
غۇنچە گۈلۈم ئېچىلماستىن ،
جان ئاكا قايان بارۇرسەن ؟

ئانامنىڭ خىزمىتىن قىلماي ،
كىيەن سوراغىدا بولماي .
ئۆز قولۇڭدا گۆرگە قويماي ،

جان ئاكا قايان بارۇرسەن ؟

بىزنى ئەيلىدىڭ بىچارە ،
يۈرەك بولدى پارە ـ پارە .
دەردىمىزگە تاپماي چارە ،
جان ئاكا قايان بارۇرسەن ؟

سەنەم جاننى ئەزىز بىلىپ ،
كېتەر بولدۇڭ باشىڭ ئېلىپ .
بىزنى پۈتمەس غەمگە سېلىپ ،
جان ئاكا قايان بارۇرسەن ؟

(« غېرىپ ـ سەنەم » داستانىدىن)

بىرىنچى مەشرەپ

بىر كۆرۈپ ھەسرەتتە قالدىم ئول پەرى رۇخسارىنى .
ئىككى كۆرسەم دەپ تىلەيمەن كۆزلىرى خۇمارىنى .

ئۈچ كۆرۈپ ئالدىدا جان بەرسەم شەھىدۇ ئىشقىمەن ،
تۆت كۆرۈشكەندە سالۇرلەر خەنجىرى تەييارىنى .

بەش كۆرۈشمەكلىك بىلەن يۈزىگە خالۇ - جانغادۇر ،
ئالتە كۆرگەندە تىلەرمەن قابىزۇل ئەرۋاھىنى .

يەتتە ئىقلىمدا سېنىڭدەك كۆرمىدىم نازۇك بەدەن ،
سەككىز جەننەتكە بەدەل قىلغايمۇ سەندەك يارىنى .

توققۇز ئۆرگۈلسەم بېشىڭدىن ، تاكى جانىم تەندە بار ،
ئون قولۇم بىرلە تاۋاپ قىلسام نىگارىم پايىنى .

ئون بىر ئاي بولدى نەۋائى يارىدىن ئايرىلغىلى ،
ئون ئىككى ئاي - بىر يىل ئىچرە كۆرمىدىم غەمخارىنى .

(نەۋائى)

ئىككىنچى مەشرەپ

سۇرەي قانداق ئۆمۈر سەنسىز مېنىڭ ئارامى جانىم كەل،
ئەبەد مېھرى بىلەن ئارەستەئى ئالەم نىشانىم كەل.

ئېچىلدى لالىلەر كۆكسۈمدە مېھرىڭ داغىدىن ئەي گۈل،
نەچە داغىڭ بولايىن مەھرىمى داغى ناھانىم كەل.

سېنى دىلشاد كۆرمەي قايدا دىلشاد بولغۇسى مەشھۇر،
تەرەپ گۈلشەن سوراھىدىن ئېچىلىپ شادىمانىم كەل.

(مەشھۇرى)

ئۈچىنچى مەشرەپ

ئەي ئەجەل، سۆرەلمە ئەجەل زۇلمى نامايان ئەيلىدىڭ،
قىبلە گاھىمنى قارا يەر بىرلە يەكسان ئەيلىدىڭ.

ئۈچرىدى كۈزگى شامالغا ئابرويۇم گۈللەرى،
ئى قازايى بى مۇرۇۋۋەت بەرگى رىزۋان ئەيلىدىڭ.

مەن كەبى مەجنۇنغا ئەمدى بولغۇسى كىم خەيرىخاھ،
بۇ زەئىپ ـ ھالىسىز تېنىمنى لالەدەك قان ئەيلىدىڭ.

(ئا. نىزارى)

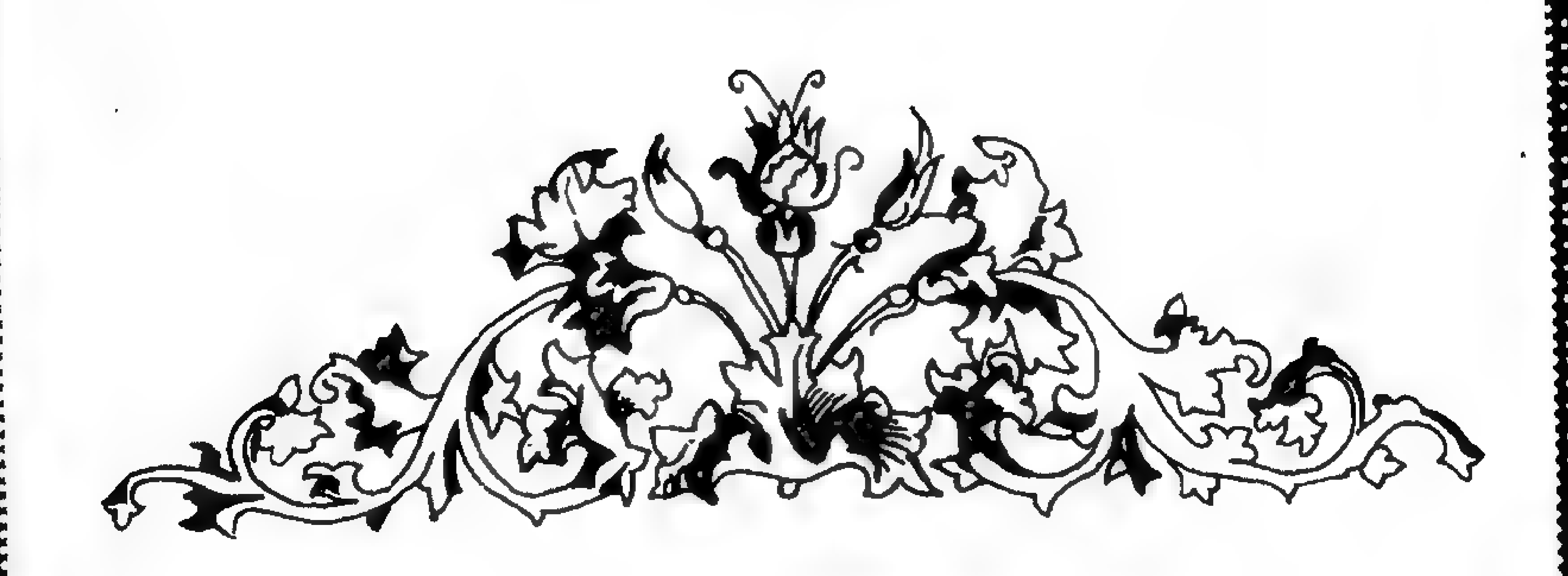
تۆتىنچى مەشرەپ

قىل مېھرى ـ شەپقەت ئەيلەپ شاپائەت،
يايغىل بېشىمغا چەترى سائادەت.

دەرد - ھەسرىتىم كۆپ ھەددىدىن زىيادە ،
دائىم كۆرەرمەن كۆرمىگ مالامەت .

پەقرى بىلالى ، قىلغىل دۇئايى ،
يارغا يېتەرسەن بولساڭ سالامەت .

(موللا بىلال)

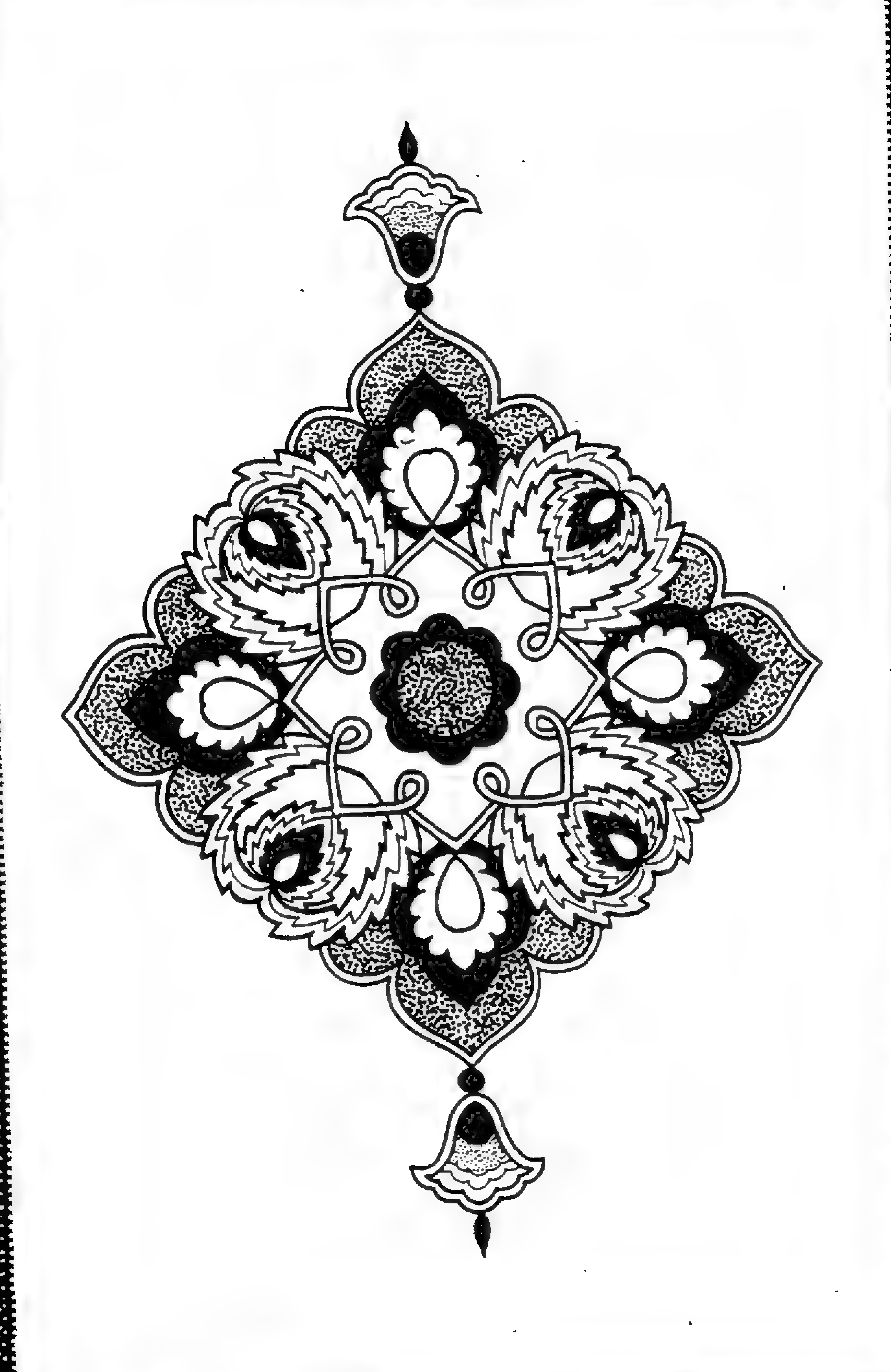

目　　录

大乃额曼部分

达斯坦部分

麦西热甫部分

大乃额曼部分

序　　曲

我要去和情人相会，因为我已属于心上的人，
天啊，别瞧吧，要瞧就瞧我的全部历程。

黑暗的世代，我不能从痛苦中脱身，
已经为情人献出一切，别再叫我继续呻吟。

想到莱丽和麦吉侬，我无比兴奋，
可以蔑视，因为为了情人我已不顾及生命。

我欲将油样的泪水滴在火般的脸上，
除了一死，还有什么是我归宿之行？

我要将不幸的命运和遭遇都写在魂幡上，
因为感情的烈焰燃烧得我再不能自如地前进。

帕尔哈德与西琳，做我的好友吧，
别离的苦衷不给我任何心际的平静。

夜莺，请歌颂那像国王盛典似的婚礼，
也请诉诉我为恋人付出的一片真情。

希望神男仙女们在婚礼上狂欢，
保佑我能够去神堂所述的圣境。

看到我那副惨象有谁会不吃惊，
目睹者一定会大发善良慈悲之心。

共苦同难的人，请莫忘记我这悲怆的话语，
我死后，不幸全写在坟头的素旌。

（阿·纳扎尔）

太　玫

每当她双手捂面，我的眼泪就涌流不断，
好像那日暮时满天的星斗金光闪闪。

她那诱人的眼睛和眉毛夺去了我的信仰，
一颗巴旦杏竟成了我在酒店朝拜的神龛。

我的叹息每天都揭示我对那美人的爱慕，
就像清晨的微风吹开遮掩旭日的云雾。

我原说那樱唇可真严紧从不肯赐我一个吻，
原来她嘴里含着宝石，心比岩石还坚硬。

当她爱的箭头射入我心上时我开始拼命挣扎，
因为我的心和生命正在为争夺箭头而厮杀。

我若想寻求永恒的生命就应该独来独往，
君不见大树因生得笔直才得以郁郁苍苍。

如果那瓦依为爱情而死去请不要对他责备，
因为世间所有的人都崇拜自己心中的偶像。

（纳瓦依）

为了得到心目中的你，我四处探问来到你的门前，
我的心已被爱情的烈焰烧得像一座焦山。

我在寻找你的路上战胜了各种艰险，
为祈祷安拉保佑我已磕头千遍。

而如今你却对我冷如冰霜，我心好惨，
愿你不要将我拒之门外，欣然接受爱的心愿。

（阿比迪）

太孜尾声

我给你献上了一颗忠实的爱心，
愿你双手接纳，切勿将我赶出庭院！

（阿比迪）

怒　斯　赫

你像一团火，你像一朵花，
你的眉毛像利剑，你的眉毛像飞箭。

我沉醉在爱的海洋里只是将你来盼，
我将自己爱你的心思都渗入琴弦。

我的琴弦，幸福像点燃的蜡烛在爱的海洋里熬
　煎，
花丛中的鲜花观赏者称赞，我的心无比悲惨。

我爱你的心被你睫毛的箭射穿，
我的全身都跌进爱的火焰里被燃。

我愿爱海里的人都得到幸福，
古木纳姆在爱的苦海里悲叹！

（古木纳姆）

对失恋的人来说，再不需要什么快乐，
手中无分文金币的人，空想富贵有何用？

当我看到你花中之王的美姿，我只是叹息，
我的心已被你带去，然而你赛尔维树的美姿早
　已远去。

黎明的晨风将你的芳香带给了我，
在这世上我未得到你，和田的美玉对我有何用？

（纳瓦依）

怒斯赫尾声

爱的狂飚把孜莱哈的花园吹成灰烬，

这并不意味玉素甫需要穿上花丛般的衣衫。

（纳瓦依）

朱　拉

啊，美人！我一见你，
心儿就不再平静；
你在我心中放了火，
使我日夜不得安宁。

你的娇颜似明月，
你的秀目似繁星；
你的话语那么甜蜜，
好像冰糖粘在嘴唇。

月复月啊年复年，
我的心似火烧油煎；
为见到你月儿般的脸，
我焦急得苦不待言。

我在高坡上修了走廊，
走廊显得宽敞而明亮；
我找到一位美丽的情人，

不少人跟我明争暗抢。

雪山顶上分不清季节，
一年四季是冰雪严寒；
如果我突然失去了你，
我怎么能不心灰意懒？

（维吾尔民歌）

赛　乃　姆

美人啊，有谁会像我一样对你这样挚诚？
有谁会像我如痴如狂，对你一见钟情？

一旦我像个痴情汉病倒在你走过的小路上，
可否有哪位好心人施以灵丹讯问我的病况？

啊，我的心儿碎了，苦水凝成了血浆，
可否有你那样的知心人医治我心灵的创伤？

在你的垂爱下我默默地变成一朵血红的花，
像胡威达一样为你呕心沥血的人今在何方？

（胡威达）

大赛勒克

人的命运是由安拉恩赐，
安拉创造了高山。
高山之间里的看不见，
安拉又创造了月亮。

从此月亮在前太阳在后，
白云在它们中间。
爱情的火焰在我心中燃烧，
古丽汗活在我的心间。

我用彩色纸剪了花朵，
它表示着我心中的语言。
我用黄金铸成戒指，
它表示着我纯洁的双眼。

黄金戒指戴在你的嫩指上，
让百灵的歌声飘进你的耳中。
我愿变成一条小鱼，
自由自在地游在你的心间。

（维吾尔民歌）

小赛勒克

1

如果我不是从心里爱上了你，哪有心情和你在花园漫步，
如果你没有将我的心带去，那我怎会日夜思恋你。

爱的火焰燃烧着我，使我不断地叹息，
你那赛尔维匀称的身姿在我心灵中已经消去。

晨风将你的馨香送来了，我感觉到幸福，
和田的麝香味已失去强烈的香气。

为什么见你一面我陷入思念的深渊，
我为什么爱上你，给自己惹了麻烦？

我越是想把你忘记，却爱得越深，
真主啊，我为什么竟这样软弱可叹？

我越求你爱我，你却偏把我折磨，

而你要我身，我总是将心奉献。

（纳瓦依）

2

你问我究竟为谁才这样神魂颠倒？
因我心中有一个明月般的天仙。

唉，心儿呀，你不听我劝告，兀自烦恼，
好像嫌承受的灾难太少，来把自己骚扰。

从失恋者身上领略不到音乐的美妙，
那瓦依这个可怜的俘虏在你的脚下拜倒。

（纳瓦依）

3

呵，当身陷病榻孤寂痛苦之时，
如有情人温存体贴该有多好呀！

呵，当愁苦的利剑刺伤我的头颅，
若能听到她的柔声蜜语该有多好呀！

呵，假若忧伤已使我奄奄一息，
能看她一眼我定会苦痛顿消呀！

呵，只要这吸血鬼朝我回眸一笑，
我心中所有的怒恨都会消散呀！

呵，比拉勒一往情深地思念着情人，
为这冤家扯不断那眷恋的情丝呀！

（毛拉·比拉勒）

小赛勒克尾声

啊，比拉勒一往情深地思念着情人，
为了这冤家扯不断那眷恋的情丝。

（毛拉·比拉勒）

太 喀 特

唯有我是爱神的宠儿没有痛苦，没有忧虑，
唯有我生命即将离开躯体却未能与情人团聚。

我做了千万件好事，除了受苦还是受苦，
我没做一件亏心事，可灾难还是最先光顾。

啊，纳瓦依！你可知道不愿舍弃生命者，
他就绝不会从情人的樱唇上获得生命。

（纳瓦依）

第一达斯坦

深夜突然梦见我在花园里，
树上的夜莺在嘤嘤娇啼；
话到嘴边我又把它咽了回去，
是她把我的理智和知觉夺去！

我在鸟笼中看到一只画眉，
当即我的神志便陷入昏迷；
厄运突然把那只画眉惊飞，
我愉快的心情又变得忧郁。

我面前突然出现一群少女，
每个人都有鹦鹉般的甜言蜜语；
啊，美的拥有者，请听我说，
那些黑眼睛真使我感到惊奇。

我猛然惊醒，开始发生怀疑，
爱的箭头已经插入我的心里。
这一切为我造成死亡的凭藉，
对如此命运我感到万分诧异。

《赛如班尔》

第二达斯坦

啊，美人！你展露了太阳般灿烂的霞光，
你又用披散的秀发作衣衾遮住迷人的面庞。

看到你唇边的黑痣，我孱弱的心怦怦跳动，
好像笼中的小鸟拍打翅膀渴望自由地飞翔。

在我的一生中也许会写出千万首诗句，
对你美丽的容颜包含的情义却无法释清。

你无情的双眸已将全世界劫掠一空，
在那苦闷的夜里又常常折磨我的生命。

他真是怪僻的园丁，每当清晨来临，
总把百灵鸟的心烤成肉串对花独饮。

纸里包不住火，真的总是真的，
精明的则利勒总是这样识人知心。

（则利勒）

第三达斯坦

我愿在花园做一名园丁，每日为你采撷美丽的花卉；
真主把你造得那样妩媚，我怎么不对你如痴如醉？

要问我为什么形容枯槁，我双眼望穿你走过的小道；
请不要用涂过凤仙花的双手，在你白皙的脸上搭起网罩。

你的秀靥红得像宝石，那迷人的一盼使我魂销；
你的樱唇宛如一只金杯，我想用它品茶消除烦恼。

晨风为你梳理青丝秀发，在你美丽的脸上蒙上面纱。

愿那些仇人们脸色发黑，就像你脸上的黑痣一样渺小。

《艾里甫与赛乃姆》

第四达斯坦

你还不曾对我说句话，
哥哥呀你要去哪？
你还不曾安慰我的心，
哥哥呀你要去哪？

母亲还等你去服侍，
百年后还要敬孝。
你还不曾为母亲送葬，
哥哥呀你要去哪？

你撇下我多么可怜，
我的心都要碎了。
你把离愁留给我，
哥哥呀你要去哪？

你受卑鄙小人的诬陷，
就这样忍辱离去。

古丽加玛利为你哭泣，
哥哥呀你要去哪？

《艾里甫与赛乃姆》

麦西热甫部分

第一麦西热甫

我第一次见到她那仙女般的花容就开始迷恋，
我盼望着第二次见到她那惺忪的双眼。

第三次见了面我想做殉情者为她而去，
第四次见她时愿她就把爱的利剑插入我心间。

第五次我愿再看看她那月亮般的小痣一点，
第六次见她时我愿那勾魂者把我召唤。

我在七重天上未曾见到你这样苗条的身段，
即使有第八重天在我眼里别人也到不了你的身
边。

我焦急地在你身边九次回旋，

愿用那连心的十指将你的全身浏览。

已经十一个月了，纳瓦依未见到心上人一面，
一年十二个月从没见到过那惦念着我的婵娟，

（纳瓦依）

第二麦西热甫

宝贝，可知没有你我就没有生命，
应知，你是我最大的追求和愿望。

在你的恩赐下我胸中的荷花已经结蕾，
花的丽样和芬芳都在于你对我的心肠。

没有你这个喜神我怎能乐得起来呀？
来吧，在广阔的花园里凭你千姿怒放！

（麦西呼尔）

第三麦西热甫

啊，姗姗来迟的死神，你使我经受无数磨难，

你也曾使我的慈母备受苦难而命丧九泉。

萧瑟的秋风吹落我那荣耀的花瓣，
无情的困苦磨难将我的青春摧残。

对我这爱情的狂人你为何束手无策，
把我孱弱的躯体变得像郁金香一般。

（阿·纳扎尔）

第四麦西热甫

发个慈悲做我的保护人吧，
请在我的头顶上撒一片福荫。

我的悲愤犹如长河流个不尽，
因为，它来自我苦难的人民。

啊，穷苦的比拉勒口念“都瓦”[1]，
真主若有仁慈就送我去见情人。

（毛拉·比拉勒）

---

① 都瓦：祈祷祝福之意。

مەسئۇل مۇھەررىرلىرى : ئابدۇرۇسۇل ئۆمەر
لى چۈنخۋا

ئومۇمىي لايىھىلىگۈچى : رىزۋان تۇردى

ئۇيغۇر ئون ئىككى مۇقامى

2

چەببىيات

شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق ئون ئىككى مۇقام تەتقىقات ئىلمىي جەمئىيىتى بىلەن مەدەنىيەت نازارىتى نەشرگە تەييارلىدى

*

شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى نەشر قىلدى ۋە تارقاتتى
(ئۈرۈمچى جيەنجۇڭ كوچىسى 54 № پوچتا نومۇرى : 830001)
نوتىسى بېيجىڭ ھازىرقى زامان سەنئەت تەرەققىيات قۇرۇلۇش شىركىتىدە تىزىلدى
تېكستى شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى كومپيۇتېر ئىشخانىسىدا تىزىلدى
شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
فورماتى : 850×1168 م م 1 / 32 باسما تاۋىقى : 5.75 قىستۇرما ۋارىقى : 8
1993 - يىل 12 - ئاي 1 - نەشرى
1994 - يىل 4 - ئاي 1 - بېسىلىشى
تىراژى : 1 — 1800
ISBN7 — 228 — 02955 — O/J • 139
باھاسى : 12.00 يۈەن

